Контрольный экземпляр

Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера деиз ★ ЕРА, 27 АВГУСТ, 1987 ШУ. ★ № 103 (7449). ★ Мах 3 кеп.

Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара накъадолхаш!

ЯХЬА ДНЕВНИК

ЛаьрхIар кхоачашду

Ерригa шоай тароваши кхоачамаши оарцагIдаьхад «Грознефтехимремстрой» треста гIишлонхоша укх юбилейни шера шоаш тIайца декхараш толамца кхоачашдара. Цудухьа беттагара беттага дикагIа хул цар производственни хьокхамаш. ГенподрядагIа гIишлон балхаш дара борхI бетта план хIанзлехьа толамца кхоачашъяьй треста коллективо. Ер бутт бовлехьа пачхахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа цо кхоачашдергда 650 эзар сома маьха гIишлонмонтажни балхаш. ХIаьта ший низаца кхы а дукхагIа гIишлон балхаш чакхдоахаргда цо. ГIишлонбалхашка дIадодар кIезигдарах, кхом барен хьурмат дарен режим чIоагIъярах планал совгIа укх шера 110 эзар сома пайда баьб цо пачхахьалкхенна.

Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дузача юбилейна сийленца накъабахара шерра яьржача социалистически яхье хьалха а латташ, башха - дика толамаш дахарца белгалъяьннай Любимов Николай Викторовича кулгалдеча гIишлошъеча механизаци яра йолча управленеи Борисов Алексей Владимировичерте латтача пхелагIча специализированни ремонтно - гIишлон управленеи коллективаш.

* * *

Вай республикерча госприемкагIа къахьега йолаеннача промышленни предприятешта юкъе шийна хьалхашка латтача декхарех эгтара дикагIа лоархIаечарех я СССР 60 шу дизара цIерагIча «Оргтехника» яхача производственни объединене коллектив. Ше укх юбилейни шера тIайца декхараш толамца кхоачашдеш хьайоагIа из. Ер шу доладелча деиз хIанзлехьа планал совгIа цо маьхалъяьккхай 361 эзар сом мах бола тайп - тайпара продукци, заданел совгIа арахийцай 432 эзар сома маьха товарни продукци.

Ший потребителашта продукцена поставкаш яра дола договорни декхараш а толамца кхоачашдаьд цо.

Деша дай бац

Нохч - ГIалгIай моттигерча промышленноста министерствана чуйоагIача Грозненски «Металлист» яхача завода болхлоша доккхий социалистически декхараш тIайицад шийтталагIча пятилетка шоллагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяран Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дузача юбилейна сийленца накъабахаран. Чакхбоалаш латт укх юбилейни шера хьалхара борхI бутт. Долче, ишта кхоачашду цар шоаш тIайца доккхий декхараш? Ер шу доладелча деиз хIанзалца цар баьча балха итогаша хьахьокхачох тIайица декхараш меттел, пачхахьалкхен план а кхоачашъе гаьна ба уж. Ховш махиллара хIара къахьегама коллективо беча балха мах бара бола керттера хьокхам ба цо ший потребителашта продукцена поставкаш яра договорни декхараш кхоачашдар. Цхьабакъда, цу хьокхама заданех «Металлист» завода коллектив 68,1 процент мара лоархIаьяьц. Цо ший бехкагIа потребителашка дIа ца кхоачийташ йитай 332 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Долче, цо юкъагIбаьхаб ший смежникий болх а. Товарни продукци арахецара борхI бетта план 91,3 процент мара кхоачашъяьнзар завода болхлоша. Цудухьа цар ара ца хецаш йисар 98 эзар сом мах бола товарни продукци. ХIаьта продукци маьхалъяьккхара пачхахьалкхен план низткъа кхоачашъяьяле а, цу хьокхама даьккъе тIайицача декхарех лоархIабаьбац уж.

Къаьстта во да завода коллектива кхыдола технико - экономически хьокхамаш. Къахьегама овсарле лакхъяра план 79,7 проценти пачхахьалкхенна пайда бара задани 12,5 проценти мара кхоачашъяьяц цо. Арахецача продукцега дIабода мах оттабаьча боарамал тIех ба.

Укх шера 1658 гектара тIара ка бола ялат чуэца дезаш бар Грозненски района «Куларинский» совхоза кхаш леладераш. Гектара тIара баргбола хьувкъам из сихеи цIенеи чуэцарах тийша хургболга кхета а деш кIи-марса дика кийчо йир. Тешаме кийчйир комбайнаш. Цхьабакъда, царна тIа ховшабе нах тоъаш бацар. Новкъостал дир комбайнаш лелае ховш болча Советски Эскаре гIулакх даь цIабаьхкача кагийча наха, дешархоша кхыметтел. Цхьабакъда, царех хIаранеца опыт йоккха йола комбайнераш ховшабир.

ДукхагIболча кагийча наха шоай даьшца, бокхагIа болча вежарашца цхьана болх бир. Масала, къонача Хайсаменов Адама, даьца Шедидацен вешийца Шарпудицен, хIаьта школе дешаш волча Абубакаров Руслана балха йоккха опыт йолча даьца Ширванеца, и. кх. дI. Цар новкъосталца ялат сихеи цIенеи чуэцара района боахамашта юкъе яьржача яхье кхоалагIа моттиг яьккхар «Куларинский» совхозо. Цхьайтта ди мара эшанзар цунна ялат чуэцара.

ХIанз ка бола ялат дIадера лаьтта оахаш ба цу боахама кхаш леладераш. Царна а гIо деш ба къона механизатораш.

СУРТАШ ТIА: «Куларинский» совхоза толашагIа вола механизатор Абубакаров Ширванин кхашкара балхаш де цунна новкъостал деш вола воI Руслани.

Л. АБДУРЗАКОВА
сурташ.

СУХАЛБЕ!

КПСС обкома пресс-центро хоам бу

Телефон 2-66-72

Чакхдоалаш да ахка — юртбоахама балхаш дара, хIаьта къаьстта а доакъар Iалашдара эгтара дикагIа йола ха. Гуш да, цу юкъа дукхагIйолча районашка кIезига даьдац. Къаьстта тоам беш да, тахан кепатохача сводке лакхерча мугIарашка латтача районий хьокхамаш.

Урус - Мартановски, Малгобекски, Шалински, Ачхой-Мартановски Ножай - Юртовски районий колхозашкеи совхозашкеи соахка август бутт чакхбоалаш хинначул дикка дукхагIа да укх шера цу юкъа Iалашдаь доакъар. Ала деза, цига хьайбаш а кIезигагIа да, масала, Наурски Сунженски районашка долчул. Белгалдаккха доагIа лоархIаш дар хIара хьайбана лоархIаш Iалашдаьр долга. Эггара хьалха цу хьокхамо ма дарра хьахьокх цхьан е вокх районе хьайбаш Iангара дахара мел дика кийчо яьй. Цул совгIа дIадахача шераца нийсде а йиш я.

Наурцаша, масала, укх шера хIанзлехьа Iалашдаь доакъар соахка хинначул дукха хIама ца эшаш шозза кIезигагIа дале а из кхетаде йиш яц, шига хьайбаш дикка тIакхийттад, аьнна. Доакъар Iалашдераша леррттIа болх хьа ца бар мара дац из: тIеххьарча кIирагIа хIара хьайбана лаьрхIача 0,3 центнер доакъара единица мара тIакхийттаяц цига хьалха кийчдаь хиннача. Нийсбергба вай из хьокхам Малгобекски районе борхI дийнахьа карагIдаьнначунца. Укхаза хIара хьайбана лаьрхIача тIакхийттай дукха хIама ца эшаш 2 центнер доакъара единица. Темпаш гуш долчча тайпара бе-бе я.

ХIанз дIахо дIахьош да колхозийи совхозийи кхашка силос кийчъяра балхаш, моша доакъар кIоагашка доллаш да. Кастта тIакхоачаргья бIаьсти культураш чуийцачул, ка бола ялат чуденачул тIехьагIа шоздагIа доакъара лаьрхIа дIайнийна - культураш хьаьхара аргIа. Хаоттам механизаторашта дукха аьттув луш бац. ТIеххьарча хана каст-каста догIаш делх. Цу хьале ха вехьа йовш хургйоацаш, доакъар Iалашдара балхаш вIаштIехьдахар къаьстта а лоархIаме да. Цунца цхьана, сатем боабеш да, тоаяра лоадама хIама ца эшаше а, еха техника болх хьа ца байташ дукха ха йоаккхийташ лоаттаеш хилар. ГIулакх мишта аьлча, «Доакъара — ялата духьа санна» яха тIахьехам дукхагIдолча боахамашка хоадам боллаш долча гIулакхашца чIоагIбеш бац.

Ка бола ялат чуэцаш техника тоаяра а цун доал дара а вIашагIъеха, хIаьта дика а сиха а болх беш хинна звенош, кIи-марса балхаш чакхдаьлча дIаьяьхар. Из бахьан долаш техника йохаш, из сиха тоае йиш йоацаш дуккха тIехьадусаш да доакъар Iалашделга: кхай йисте латтац хIанз «техничкаш».

Баьца хьоар даккхара шера план республике гIолла хIанз а аханел кIеззига дукхагIа мара кхоачашъяь йоацаше а, биззача низах болх беш яц боахамашка из доаккхаш йола агрегаташ. КIира хьалха ерригача республикана масал телаш хиннача Шелковской районе кхыметтел лохъялийтай баьца хьоар даккхара балха темпаш. БIарчча хьайийцача хIара хьайбана Iалашдаь доакъар лаьрхIача республика колхозаши совхозаши нийсса соахкарча графикагIа йолх.

24 АВГУСТ ТIАКХОАЧАШ РЕСПУБЛИКА КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ ДОАКЪАР КИЙЧДАРА (тоннаш) БАЛХЕХ ЙОЛА

СВОДКА

Районаш	Йол	Сенаж	Силос (кийчъяр)	Ваьца хьоар	Ча	Дерригa а (усл. хьайбана доакъара ед. центнер)	1986 ш. 25 августе хиннад
Урус-Мартановски	2344	11820	26215	395	9220	16,4	10,2
Малгобекски	6250	1706	17901	—	8450	14,3	13,4
Шалински	7667	1000	30791	408	11977	13,3	9,4
Ачхой-Мартановски	1445	5179	17103	438	4735	11,6	9,0
Ножай-Юртовски	7659	4991	6722	40	2201	11,0	9,8
Грозненски	13252	4810	65555	678	30193	10,6	12,1
Надтеречни	10308	5681	22944	336	14814	10,5	10,9
Гудермесски	6289	5129	10821	—	8570	10,4	9,1
Назрановски	4019	6042	24419	54	4790	9,7	7,1
Советски	8595	470	9648	135	1230	8,8	9,6
Сунженски	6736	9779	39376	688	20727	7,5	8,5
Шелковски	22832	—	37702	5815	12805	6,3	5,3
Веденски	4919	—	5793	—	1950	6,3	7,9
Кхыйола госхозаш	548	210	2508	220	1030	5,0	11,2
Наурски	13187	697	13940	799	10836	4,9	8,4
Республике гIолла	116050	57514	331438	10006	143528	8,8	8,8

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совет хьежар СССР Лакхехьарча Совета, цхьайттазлагIа хержача РСФСР Лакхехьарча Совета, бархIазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаташка харжархоша даь наказаш кхоачашдара хьакъехьара гIулакхаш мишта лел. Заседане белгал ма даккхара, харжархой наказаш кхоачашдара балха хьал хIанз а таханарча дено дIадехарашка хьежжа дац. Министерстваша, пачхахьалкхен комитеташа, объединенеша, ишта республика кхыча ведомстваша цу лоархIамеча участкера шоай болх овлангара хувцалга вIаштIехьдаьккхадац, харжархой наказашца беча балха лоархIама боагIа мах бац. Къаьсттача министерстваша, ведомстваша, дукха наказаш кхоачаш ца деш тIехьадоах. Халкъа депутатий районнии городскойи Советий исполкомаша харжархоша хьалхашка овттадаь дешаш къестадеча формализм, бехктокхаме ца хетилга гучадувлийт, наказаш кхоачашделга тоъам боллаш вIаштIехьдаккхац, цунна тIахьожам лоаттабац.

РСФСР Министрий Советеи Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Советеи соцамаша чIоагIъяьча мероприятешка 1984—1987 шерашка СССР, РСФСР-еи Нохч-ГIалгIай АССРеи Лакхехьарча Советий депутаташка харжархоша даьча наказех 120 наказ кхоачашде лаьрхIадар. Бакъда хIанз кхоачашдаьр 63 наказ мара дац. ДукхагIдола наказаш кхоачашделга хIанз а дIадоладаьдац, кхоачашдара проектно-сметни документаци кийчъяьяц, ишта уж кхоачашдара ханаш тIехьатетт.

Масала, Грозненски машиннаькъа отделене керда машиннаькъа вокзал хьалъяра болх дIаболабаьбац, г. Грознера Боевой улицагIара бытови канализаци хьаяь йистеяккхара де дезараш тIаэцац. Торговле министерствас «Олимпийский» яхача микрорайоне торгови центр хьалъярах дола наказ кхоачашделга вIаштIехьдаккхац, «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене 280 моттига лаьрхIа берий беш, 1176 дешархочун моттига лаьрхIа школа хьалъяра наказаш кхоачашдац. Харжархой наказаш кхоачашдеча цIенхаштта дола кхоачамбоацараш гучадувлийт НГIАССР Госагропрома, цхьайолча кхыча министерстваша, ведомстваша.

Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета цхьайолча министерствай, ведомствай, объединеней кулгалхой теркам тIаэзар харжархой наказаш кхоачашдара болх лелдара белга, царгара хьадийхар кхоачамбоацараш дIадоахилга, ишта наказаш кхоачашдара, республика комплексно экономически социальнии дегIакхувлара, общественни производство дегIаахара темпаши эффективности лакхъяра, баха нах чуIеча фусамашца, кхачани промышленнии товарашца социально - культурнии бытовии гIулакхашца бизза Iалашбара йола лоархIаме средство а лоархIаш харжархой наказашца беш бола болх дIахо йодача хана эргабаьккха - тоабара де дезараш кхоачашделга.

Халкъа депутатий городскойи районнии Советий исполнительни комитеташ харжархой наказаш кхоачашдара «КПСС XXVII съезда решенешка хьежжа социально-экономически дегIакхувлилга сихдара тIехьара халкъа депутатий Советий дIахо лоархIам лакхбаран бехктокхам чIоагIбаран де дезарех» болча КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета 1986 шера 25 июлера соцам кхоачашбеча шоай полномочех бизза пайда эца декхарийла я, из деш предприятей, учреждений, организацей, къахьегама коллективий бахача наьха низаш вIашагI а тохаш царна координаци е еза, йолаш йолча резервехи таронехи ма хулла хьинарегIа пайда эца беза. Харжархой наказашца болх беш гласность шеръе, депутаташкеи бахача нахаген хан-ханнахьа уж кхоачашдарах боля хоам бе, из дара къахьегама коллективашка, нах бахача моттигашка собранеш чакхйоахаш депутатий, исполнительни комитетий, цар отделий, ишта управленей отчетех пайда ийбе.

НГIАССР Госплана тIадиллад СССР Лакхехьарча Совета, цхьайттазлагIа хержача РСФСР Лакхехьарча Совета, бархIазлагIа хержача Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаташка харжархоша даьча наказашта тIехьара тIахьожам чIоагIбелгеи, уж шоай ханнахьа кхоачашдара Iалашо ергйола де дезараш тIаэцалгеи.

ХЬАЙБАШ МЕЦА ДУСАРГДАЦ

Хьалха шоай дIанха «меца Iанаш» дага а деха, доакъар Iалашдара оарцагIбаьнаб Назрановски района «Маяк» яхача совхоза къахьегамхой. Доакъар дукхагIа кийчдара района боахамашта юкъе яьржача яхье шоллагIа моттиг царга я. ХIара хьайбана лаьрхIа хIанзле Iалашъяьй 11,8 доакъара единица. Хьалхара моттиг цун лоалахочунга «Экажевский» совхозага я. Цун хьокхам — 14 доакъара единица. Кхыдола боахамаш тIехьадисад.

ДIадахача шера хинначул кхозза дукхагIа йол Iалашъяьй маяковцаша (320 тонн), аргIаш даь дIаоттадаьд 150 тонн ча. Укх шера санна дика ялат а кхедаьдац цар. Мукх, масала, хIара гектара тIара 29 центнер баьлар. Цун ча а ма дий дукха хIама ца эшаш аьла хьоаналга кхоачаш.

Моша доакъар а Iалашдеш латт укхаза планал совгIа. Из хIанзле чуделлад 4950 тонн совгIа, вешта аьлча дIадахача шера хинначул 2170 тонн дукхагIа.

МалагIа низ ба доакъар Iалашдеча цIаьхха селла эргало яьр? Дика организатор У. Аушев керте а оттаваь, чекови система юкъе а йоалаяь подрядни хьисапе къахьегаргдола бригада вIашагIъеллар укхаза доакъар кийчдара. Из я-кх цу дикача гIулакха ерригa къайле.

М. КАРАЕВ.

ПЛАН ЯРАХ ДАЛАЦ ГIУЛАКХ

Укх тIеххьарча шерашка вай мехка къаьстта чIоагIа йоакхо ю халкъа эша товараш дукхагIа арахецара, уж тIа-тIа дикагIа хилийтара, цар ассортимент шеръяра. Цу даькъе Iалаьмате боккха бехктокхам тIалатт Нохч-ГIалгIай химически завода коллектива. хIана аьлча, укхаза арахеца басараш, олиф, пластмассови изделеш, бытовой химе товараш бахача наха чIоагIа хоатташ да. Цар хьашташ ма могга дикагIа кхоачашдара балхаш ду предприяте болхлоша. Цудухьа укх юбилейни шера дукхагIдолча технико - экономически хьокхамий хьакъехьа тIайица декхараш тIехкхоачашдеш хьабоагIа уж. Ер шу доладелча деиз пачхахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа завода коллективо маьхалъяьккхай 189 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци, йоагIачул дукхагIа арахийцай 62 эзар сома маьха товарни продукци, 38 эзар сом мах бола нормативно-цIена продукци. Культурно-бытовой гIулакхашта дола товараш арахецара борхI бетта задани 107,1 процент кхоачаш а яь, соахка цу юкъа арахийцарел 31,7 процент дукхагIа арахийцар уж. Оттабаьча боарамал тIех 654 эзар сома маьха бытовой химе товараш а арахийцад цу юкъа. Цхьабакъда, продукци маьхалъяккхара план, ший потребителашта продукцена поставкаш яра договорни декхараш а тIехьа дIалаьрхIача 98,4 процент мара кхоачашъяьяц завода коллективо. Цудухьа потребителашка дIа ца кхоачаш йисай итташ эзараш сомий маьха тайп - тайпара продукци. Долче, цун бехкагIа шоай болх юкъагIбаьхаб смежникаша а.

Производства эффективность яйяра болча керттерча хьокхамех ба къахьегама овсарле лакхъяр. ДIабахача борхI бетта цу хьокхама задани 107,8 процент кхоачашъяьй завода коллективо. Соахка цу юкъа хинначунца нийсйича 7 процент лакхъеннай из. Духхьала из лакхъяра чотагIа хьаьй заводчанаша планал совгIа ара мел хийца тайп - тайпара продукци. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах, кхом барен хьурмат дарен режим чIоагIъярах планал совгIа укх шера пачхахьалкхенна баь пайда итт эзар сом ба. Вешта соахка борхI бетта баьчул 93 эзар сом дукхагIа ба укх шера завода коллективо баь пайда.

Уж толамаш доахача доккха дакъа лаьцад мастераш Натаев Амади, Арсанукаев Мохьмад керте латтача басараш дечеи бытовой химе товараш арахецачеи цехий коллективаша, Егорочкина Валентина Трофимовнас, Парагульгов Дауда Мухьмада кулгалдеча олифоварочнии пластмассови изделейи цехий болхлоша.

Цар а бIарччача завода коллективо а доахаш дола производственни хьокхамаш дуккха дикагIа хила тарлора, нагахьа санна цар балха тIа Iаткъаш цIенхашттара кхоачамбоацараш ца нийслоре. Предприяте кулгалхой, керттера специалисташ арахеца продукци мамогга дукхагIа хилийта а гIерташ, мичча бесса яь а план яра тIакхувш ба, цар шоллагIча плане увттаду хьаеш йола продукци тIа-тIа дикагIа хилийтара дола дош. Цудухьа каст-каста моттигаш нийслу хьаеча продукцена юкъе дукха брак хулаш, цунца дувзаденна потребителашкара рекламацеш ух заводе хьаеш йола продукци во я, яхаш, долче цо дукха гIод текх, дIахо реализаци ца яйташ продукци сецаю цун. ТIаккха уж дерригa гIулакхаш чIоагIа Iаткъ предприяте болх боаггIача боарамагIа дIабахийтара. Ишта цун болх тIехьатетташ долча бахьанех лаьца дукха масалаш доаладе йиш я вай.

Арахеца продукци во хилар бахьан долаш укх шера хьалхарча ах шера диъ эзар сом гIод текхад завода болхлоша. Даьха производственни хьокхамаш дика доллашехьа, хьаеш йола продукци эсала хиларах, технологически дисциплина йоаггIача боарамагIа ца хиларах мастераштеи кхыболча инженерно - технически болхлоштеи надбавкаш ца еш йисай укх шера.

Предприяте производства эффективность лакхъяра Iаткъаш дукха бахьанаш нийсденнад завода коллектива ший бехкагIа а. 185 эзар сома маьха йолча фузашта списани яьй цо, 156 эзар сома маьха гIод, пени текхад, вагонаш йоагIачул дукхагIа мовхьаш тIадолаш латтийтарах 37 эзар соми шийга хьакхаьча тара ший ханнахьа из йолча даьга дIа ца кхачийтарах итт эзар соми текхад, дIатекха пени итт эзар сом да, заводера араяьнначул тIехьагIа тара йохарах 12 эзар сом гIод текхад завода коллективо. Уж кхоачамбоацараш дIахо йодача хана ца нийсдалийтара дерригa шоай низаш тIадерзаде деза предприяте болхлоша, инженерно - технически болхлоша, гIулакхерча наха. Цу гIулакха мел эша таронаш йолаш а я укхаза.

Хьаеча продукцеца брак дукха нийслу. Соахка пхезза хьежар госторгинспекце болхлой цига арахецача продукцега. Пхеззе а уж хьежача басарех итт-итт процент дараш брак дир. Ишта брак дир «Бустилат-М» яха 3,4 тонн универсальни клей, 45505 пластмассови издели, «Нитхинол» яха стеклоочиститель, 300 килограмм чистящи средство, 700 килограмм олиф, кхыйола продукци.

Цу даькъе йоаггIаш йола выводаш а яь, укх юбилейни шера шоай болх тоабаь хургба предприяте кулгалхоша, аьнна хетадала тарлу газет дешарашта. Цхьабакъда, хьаеш йола продукци дикагIа хилийтара хьакъе хувцаденна хIама дац укхаза. Дукха ха йоацаш госторгинспекце болхлой цIаькха хьежача, 500 килограмм «Бустилат-М» яха универсальни клей брак дир цар. цхьа тонн долча белилах 214 килограмм брак дир. Укх шера апрель бетта шоаш хьежача мореи сигала бессеи долча басарех итт процент дар брак даь хьакъоастадир цар, кх. дI. Уж дукха да.

Брак йола продукци дукха чакхъювлаш хилар керттера бахьан да хьаеш йола продукци тIа-тIа дикагIа хилийтара хIаранена тIалатта бехктокхам боаггIача хьисапе ай ца бар, Сугаипова Тамара Вахаевнас кулгалдеча лабораторе болхлоша сакхат дола товараш гучадахара эсала тIахьожам лоаттабар.

Цунца дувзаденна дIаяхийта продукци потребителаша юха а ухийташ, цар балха тIа химзавода коллектива бехкагIа хьовзам хулаш а моттигаш нийслу. Масала, Пенза яхача городе дIаяхьийта 1440 сома маьха 2880 банка боахама паста во хиларах дукха ха йоацаш рекламаци кхаьчар предприяте цигарча торгови организацера. Уж санна дола масалаш кхы дуккха а доаладе йиш я химзавода коллективо арахеца продукци во хиларах.

ДIахо ла мегаргдолаш гIулакхаш дац уж.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Ленинград — революце ага

ХХ-ча бIаьшерен «Сед-къашкара сахьат» хинна дIаэттар дунен тIа эггара хьалха болхлойн ахархойн паччахьалкхе хьакхелла 1917 шерара Октябрьски денош. ХIанз советски наха Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дизара цIей дезду. Къаьстта чIоагIа цунна кийчо еш ба ленинградцаш. ХIана аьлча Ленина цIи леладеча укх городе «Аврора» яхача кемас топ кхоссарца Зимни двореца штурм яра йола сигнал еннай. Укхаза дийкад пролетариата котолонах, ший кхела да хиннача халкъах дола ленински дешаш.

Ленинграда массанена йовзаш йола — Смольни, Петропавловски крепость, Мойка берда йистош, Эрмитаж хоза я. Бакъда из город дийнъер нах ба. Уж укхазара космос, полюс, керда лаьтташ карадерзаде ух, хIаьта ветеранаш санна города мутIахьа а ба уж. Сийлахь-боккхача Даймехка тIема шерашка деррига гитлеровски эскара пхелагIа дакъа Ленинградаца тIом беш дар.

ХIанзара ха — реалистически анализа ха. Парте XXVII съезда ленинградций вахара дегIакхувлилга сихдара никъ хьийхар. Ленинград Iуррехьа гIотт, цун дукха гIулакхаш да кхоачашде дезаш. Мехка промышленни продукцех кхо процент гаргга — иштта дакъа юкъехьу города СССР экономикана. Аханел совгIа йола гидрогенераторащ, Iанара турбинаш, йоккхача электрически машинех итт процент, хIара пхелагIа бес-бесара хьокха телевизор, ахаш вагонаш, метрополитенашта лаьрхIа эскалатораш, ерригача даймехка приборех итт процент гаргга йола приборашн автоматизаце средствашн ленинградцаша хьаю. ХIаьта хьалхашка кхы а доккхагIдола декхараш да. «Интенсификаци-90» яхача Ленинградски программа бIаьшере чакхъяллалца йолча хана промышленни продукце боарам шозза дегIабоалабе, къахьегама овсарле 2,5-зза лакхъе лерхI.

Ханащца дIа-хьа бувзам лоаттабара новкъостал ду искусствас. Массанена йийлла йолча Ленинградски театраша, музеяша, выставкаша, иштта кхыйолча культура, духовноста, нравственноста кхуврчаша. Хьалъеш латт керда нах баха районаш, хIанз уж фордагахьа ерзаш латт. Шовзткъеншин гIайренах эггара йоккхагIйолча, хIанз Ленинград уллача, Васильевски гIайрен тIа цун фордан фасад хьакхоллаш латт. Октябра вIашагIхеттача уйлайн къахьегамен союза, город берригача мехкаша цхьана халача хувцамий наькъа тIа гIолла дIаюг.

СУРТА ТIА: Сийлахь-боккхача Даймехка тIема ветеранаш Невски проспекте; Коталон цIейш долча хана город лораяьраша керттерча магистрала тIа гIолла еш йола торжественни маршаш — ленинградски традици; В. И. Ленина цIерагIча «Невский завод» яхача ПО стендови сборка цех. Укхаза хьаю уникальни газ дIахьа увзаш йола ГТН-25 яха агрегаташ, царца Iалашгьяь я Малхбузен СибарегIе — Малхбузен Европа яха трансконтинентальни газопроводаш.

Ю. БЕЛИНСКЕ.
О. ПОРОХОВНИКА
сурташ.

ТАСС фотохроника.

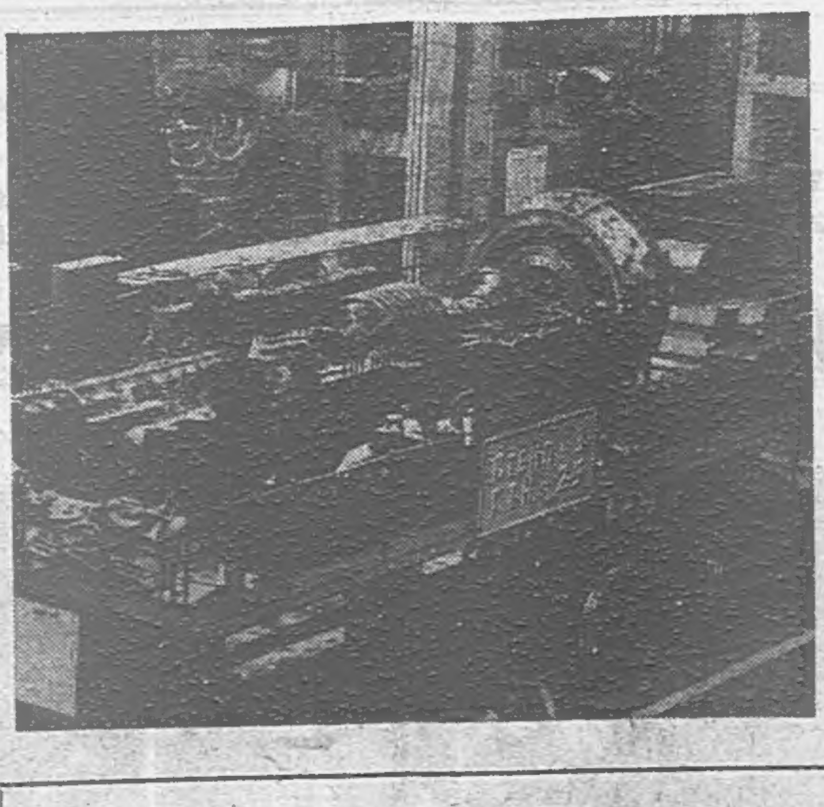

ПЕРЕСТРОЙКА НАЬКЪАГIА

ДЕША ДАЙ БА

Паччахьалкхенна шура дIаялара укх шера план ийс бетта кхоачашъе кхайкарал дир шу долалуш Шалински района хьайбаш леладерашка, цу района «Джалка» совхоза къахьегамхоша. Цул совгIа, шоаш дош делар карарча пятилетка шин шера яр а цхьоалагIа октябрь хьатIакхоачаш яь яккха.

ХIанзарча хьокхамаша хьахьокх уж шоай деша дай болга. Масала, шера план 1160 тонн йолаш ворхI-ах бетта 965 тонн шура дIаеннай цар. ХIара дийнахьа пхе тоннал дукхагIа йохк. Цул совгIа, тIеххьарча хана йIовхал лаьгIъенначул тIехьагIа из тIаккхеташ а я. ХIанз гуш да шура дIаялара карарча пятилетка шин шера план бархI бетта кхоачашъе царна карагIдаргхилар. Иштта толаме къахьегаш хьабоагIача цу боахама фермай болхлой доагIа сий а даьд. Хьайбаш Iангара доахача юкъа (соахка 1 октябрь денз укх шера цхьоалагIа июль хьатIакхаччалца) цар продукци алсамъяккхар духьа яьржа хиннача яхьа итогех котало яьккхарг а лаьрхIа КПСС обкомо, НГIАССР Министрий Советто, облсовпрофон ВЛКСМ обкомой республиканск и газеташ тIа чIоагIдаьча Сийлен улга тIа яьккхар из совхоз.

Диъ шу хьалха, тIанйдаьча декхарех, планех лоархIабеш хиннабац цу боахама хьайбаш леладераш. ХIаьта лоаццача юкъа болх иштта эргабоаккхаш тоабе малагIча таронаша вIаштIехьдалийтад дувца безам ба.

Ши шурий ферма яр цу боахаме. Царех цхьанне чу бруцеллези туберкулези дола доахан латтар. Могаш дале а, къаьна доландаь цамогаш долчарел дукхагIа шура луш дацар вокх ферме хиннараш а. Из бахьан долаш алапеш лоха дар, хьадечох дог ца лазаш бе-башха доацаш болх бора наха а. Хьайбаш леладаро доккхий зенаш дора совхоза. ГIулакх овлангара дена тоа ца дича дагрдоацаш дар.

Парте райкомагара пурам а даьккха дулха дIаделар могаш доаца доахан. Iул тоадара Эстонера, Херсонски областера цIеча фух долча доахана бIаь шинар доаладир 1983 шера.

Iул кердадоаккхаш болх бир дIахо а. ХIанз 529 бежан да ферме.

Ферма тоаеш, бицбалазар кулгалхой наха салаIара, болх бара лерттIа хьалаш вIаштIехьдаха а. Хьадир хьайбаш леладерий цIа. Цу чу я цIе уголок, болх баьлча лувча моттигаш, магазин, столови. КIирагIа цкъа лораш а хул цига бахке. Оборудовани а йолаш кабинет я ферме. Еча йоакхонга хьежжа хьинаре болх бу наха. Балха юстарлатта безам болаш вар гучаваьлча, цунца лоацца къамаьл хулар. Цу сахьате дIахойтар дIахо а цу тайпара болх бой ловргвоацалга. Иштта барт баьраш кулгалхой а боацаш, керттерча даькъе совхоза толашагIбола мугIарера хьайбаш леладераш а ба, хIаьта къаьстта а доаркаш: Захаева Марха, Алиева Айзази, Тесаева Яха, Хизриева Зулай, Умарова Саиет, Довлеткураева Медни, кхыбараш. Яхье хьалхалаттараш уж ба хIанз а.

Шин шера подрядагIа болх бир шурий фермо. Цхьабакъда, коллектив йоккха а йолаш лерттIа вIаштIехьдалацар цу хьисапе болх белга.

— Цкъа «Юртара сахьат» яхача центральни телевидене хиннача передачага хьожаш, хезар сона хьайбаш дезала подрядагIа леладелга а иштта болх беча доккхий толамаш доахалга а, — дувц совхоза керттерча зоотехника Зазалаев Мувсас. — Иштта гIулакх де лаьрхIар оаха тхоай ферме а.

Дагалаьцар чакх а даькхар. Детташ дола доахан латта пхи корпус я ферме. Царех хIаране чу болх дезала подрядагIа бергболаш гIулакх дир карара шу долалуш. ХIара корпусерча коллективаца договораш оттадаьд бетта хIара болхлочоа 155 сом аванс лургдолаш. шу чакхдаьлча итог еш перерасчет а яь, юкъедихьача даькъага хьежжа, кхы тIа з ахча лургда хIаранена.

Доахан леладечарна юкъе яьржача яхье хьалха Закаева Мархий коллектив я хIанз. БIаь гаргга етт лелабу цига. Iуналдеш пхи доярка я. Царех къаьстта дувца доагIа. Уж берригаш а, шоайла гаргара нах ба. ХIаьта, Марха йоккхагIа я царна юкъе. Доакъар хьатIакххаьа, помещени цIенъеш нувхаш дIакхахьа новкъостал деш вола тракторист Халухаев Леча мара, кхы саг юкъевайтавац коллективе. Скотникаш а бац. ХIаьта хIанз дийнахьи буси хIара кхоабача Iаттагагара цхьайтт-цхьайтта килограмм совгIа шура йоаккх, е совхозе йоаккхачул ши килограмм дукхагIа.

— Тха болх иштта вIаштIехьбаккхар дика дагадеха хIама да. Аз аьннар ца дича балац соца болх беш бола зIамагIа бараш, — йоах Закаева Мархас, ела а елаш.— Цул совгIа ях я тха, эхь хет уллуврчул а, хIаьта кхыча корпусерча наха бечул а вогIа болх бе. Цудухьа шура а тIаккхеташ я. Скотникий болх а оахош бу оха. Тхоашта дикагIа хов малагIча Iатта мел а малагIа а доакъар дилла деза. Цул совгIа шура яккхарга дIадодар лохде а таро хиннай цу хьисапе болх бе даьлча.

Иштта уйла йолаш ба кхыча корпусашка болх бераш а. Звеньевой подрядагIа къахьегам вIаштIехьбаьккхачул тIехьагIа, тIакхийттай цар йоаккха шура а. Ферме гIолла хIара кхоабача Iаттагара 145 килограмм дукхагIа яьккхай дIабахача ворхI бетта, соахка укх хана хинначул. ХIара дийнахьа тIаккхеташ а я шура.

Иштта уж хувцамаш даро хьахилийта беркат да из деррига а. Цхьабакъда, цунах а кхоачам баь Iе дага бац совхозе. МугIарера болхлой а кулгалхой а тIатеIIа лехэш ба хьайбай маша алсамдаккха, цунга дIадодар лохде йиш хулийтаргйола керда таронаш.

— Соахка а цIеча фух бIаь шинар доаладир оаха Ставропольски краера, хIаранех цхьа эзари кхо бIаьи сом а луш, — дувц совхоза директора Сулиманов Руслана. — Из дукхха ахча да. Цудухьа оаха лаьрхIад, дIахо йодача хана тхоай Iул кердадаккха а кхыча боахамашта дохка а хургдолаш, совхозе тхоай шинараш хьалкхеделга. Из болх хIанззе а дIаболабаьб. ДукхагIа шура луча доахах хьахинна Iаьсий хьа а херджаш, къаьстта Iунал деш леладу. Карара пятилетка юкъекхо а ч а ш тхоай хьашташ кхоачашдарал совгIа, хIара шера кIезигагIа дале ах бIаь шинар кхыча боахамашта дохка йиш хургья тха. Цу тайпара эргалонаш яра чотагIа, хьайбай боахам совхоза пайда беш хургболаш гIулакх дергда. Цу хьакъехьара хьалхара толам а бера соахка. Шура яккхарга дIадахар планал кIезигагIа хилар.

Из толам боаккхаш доккха дакъа юкъедихьар мугIарерча хьайбаш леладераша а. Дезала, звеньевой подрядагIа болх бе баьлча, доакъара кхом бе йиш хулийтача моллагIча таронах ма хулла дукхагIа пайда эца тIерт. Масала, шу, ши шу хьалха хьаьщ дизза чудуллар аьхки моша доакъар. Царна чура аракхийсе, когаш тIабитте цунах кIезигагIа дале 20 процент хIалакдора доахана. Из хьа а нйца дIахо пайда эцарах уйла еш вацар цхьаккха а. ХIанз эшача боарамагIа мара диллийтац моша доакъар. ХIана аьлча, цунах дIалуш дола ахча хIанз цар кисара доагIаш да. ХIаьта нагахьа санна ца дуаш дусе, из хьа а гулдий эза а эзе, силос е сенаж йоллача кIоагз чу тосс. Иштта кхом бе гIерташ къахьег Iай доахан кхоабаш а.

Хьайбаш Iангара дахара хIанззе а кийчо е йолаяьй совхозе. ТIатеIIа тоаеш я хьайбаш чулатта помещенеш. Цига де дезачох дукхагIдэр доаркаша шоаш ду; топпар хьоах, кIир тох, басар хьокх дехача кизга бIалгаш шоаш дIатох.

ХIара хьайбана лаьрхIа хIанзле 15,2 центнер доакъара единица Iалашъяьй цу боахаме. Кхы а ворхI-ворхI центнер доакъара единица кийчъе йиш йолаш а я хIанзчул тIехьагIа. ХIаьта хьайбаш рационага хьежжа кхоабаш Iангара дахара эшар а яц хIаранена 20 центнер доакъара единица мара. ДIахо йодача хана де дагалаьцар чакхдаккхара доккха новкъостал дергдолаш хIама да из. ХIаьта цар лаьрхIад паччахьалкхенна шура дIаялара укх шера карарча пятилетка шиъ-ах шера план а еш бIаррчача пятилетка яр диъ шера кхоачашъе. ХIанзалца санна деша дай болаш хьааха цар низ дIакхачар лов.

М. ХАМАТХАНОВ.

НОВ. С. М. МОВТАЕВНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИИЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Халкъа дешара органашка дуккхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи, иштта ваьча дийнахьа денз 50 шу дизарца дувзаденнеи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Мовтаев** Султан Махмудовича — Нохч-ГIалгIай АССР просвещене министра.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

гор. Грозный,
1987 шера 25 август.

НОВ. С. А. КАЗАРЯНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Дуккхача шерашка беркате болх барах, машиностроени дегIакхувлача дикка дакъа юкъедахьарах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи, ваьча дийнахьа денз 60 шу дизарца дувзаденнеи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла **Казарян** Сергей Андреевича—Гудермесски медицински инструментий завода директора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

гор. Грозный,
1987 шера 26 август.

КПСС ЦК «АГИТАТОР» ЯХА ЖУРНАЛ 1988 ШЕРА

КПСС ЦК «Агитатор» яхача журнала тIа кепаеттача материалий керттера лоархIам — идеологически активана новкъостал делга парте чура а арахьара а политика дIайовзийтара, перестройка идеяш вахара масса йолча оагIорахьара практически кхоачашъяра, общество социально - экономически дегIакхувлилга сихдара къахьегамхой оарцагIбоахилга.

КПСС XXVII съезд хиначул тIехьагIа, журнал дешаш бараштa хетар теркал а деш, редакце цун чулоацам тоабе гIерташ болх баьб. Юкъейоалаяьй керда рубрикаш: «Перестройка: опыт, проблемаш», «Дешачун трибуна», «Беседа еча хана пайда эца. Цифраш факташ, аргументаш». «СССР ЦСУ хоам бу», кхыяраш. Касткаста кепаетт актуальни йолча темаех беседаш яра разработкаш. ДукхагIа а прагIа а дувц экономи ярах, къахьегама дисциплина чIоагIъярах, малар дIадаккхарах, къа ца хьегаш рузкъа гулдарах, кхыдолчох.

ДIахо йодача хана а журнала керттера тема — парте экономически политика. Теркама юкъметте — къахьегама коллектив — социалистически самоуправлене юкххьанцара ячейка, боахама механизм хувцача хьалхара опыт, боахама расчетага яларца, самофинансировани а самоокупаемость а юкъейоалаярца, тIеххьара хьахулар алсамдаккхарах бола бехктокхам айбарна дувзаденна дола дешаш журнала керттера лостамаш хургда.

КПСС социальни политикана хетаяьча разделе хургья демократизаце процесс чакх мишта йоал, советски наьха хьал-торо мишта лакхлу, социальни нийсхон принцип мишта чIоагIлу хьахьокхаш йола корреспонденцеш. Духовни вахара сфере чоалхане йола проблемаш, коммунистически морала боарам чIоагIбар а цун антиподашца къовсам лоаттабар а шерагIа дIахьокха лерхI.

Коллективаш экономически а социально а дегIаахарца органически бувзам а болаш, системно а лерагIа а йовзийтаргья политико-кхетама балха дикагIйола опыт, цун эффективни йола формаш, гласность шеръярах яздергда, къахьегамхошта оперативно информаци ергья, наха фу хет хьожаргда, хIаранеца къаьст-къаьста болх бара дикагIдола наькъаш лохаргда, агитационни кадраш хьахаржарах а уж кийчъярах а дувцаргда.

Журнала хьалхашка увттаду декхараш — наха хьашт долча дешаех ма хулла дукхагIа дувцилга, агитаци тешавеш, чулоацам болаш, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара тIахьехар. ДукхагIа кепаеттаргья консультацеш, аргументаш, факташ, статистически материалаш, методически разработкаш, педагогех, психологех, къамаьла культурах, социалистически тохкамех, хьахиннарех лаьца хьехараш дергда.

«Агитатора» журнала редакце баркал а оалаш тIаэцаргья цун чулоацамах, меттах, оформленех лаьца ший читателий предложенеш, критически замечанеш. Уж чIоагIа накъаяргья юкъарча гIулакха, партийни а идеологически а активана юкъе журнала сий лакхдергда цар.

ЛАЬТТО НИЗ БЕННА САГ

Лоамашта юххе уллача Герменчук яхача юрта хьалкхийнав Агаев ВахIид. Цигга чакхъяьккхар школа а.

Атта хиннадац цун вахар. Дунха дезал болча цIагIа хьалкхийнав. Бера хана денз Iомавир из даси нанаси болхлочун сий де, къахьегам беза.

ВоккхагIа хилча техникага безам бахар. Цхьа ха яьлча механизатора говзал Iомайир. Байзар цунна ший кулгашца кхеьча маькха чам. ХалагIа мел йоаккх мерзагIа хулар из. ДукхагIа низ дIа ме лу камаьршагIа хулар лаьтта, дикача хьувкъамца жоп лора. Берригa дега безам техникана дIалора. Из пайда боацаш лоатта ца яр духьа, ше мукъа волча хана а болх бора. Иштта, хьаьнала къахьегаш дика караерзайир ший професси, лаьтта леладара опыт Iоайир. ТIеххьара дикача къахьегамхочун санна цIи дIаяхар цун, юрта сий де баьлар.

— Коммуниста Агаевна тIадилла моллагIа гIулакх цо толаме чакхдоаккхаргхиларах шек хиннавац со цIаккха а. Тешаме саг ва. Коллектива бала ший бар санна тIаэц цо. Шийца болх беча нахаца эзди ва. Харц дош аргдац, — иштта из хеставеш дувц «Шалинский» совхоза шоллагIча бригада кулгалхочо Халимов Шарпудде.

ХIанз цу совхоза хьажкIаш лелаеча звенона кулгалдеш ва Агаев. Виъ саг ва коллективе. Берригаш а шоайла дика бовзаш ба. Звенос доал деш 450 гектар лаьтта да. Дика Iалашбаьб уж техникаца а. Соахка денз подрядагIа болх беш я коллектив. Юххьанца атта хилaнзар цунах дар деррига кхетаде а дукхагIа пайда лургболчча тайпара болх вIаштIехьбаккха а. ХIаьта а кхыча толашагIа йолча коллективай опыт Iомаеш, ца ховр специалисташка хетташ эшайир халонаш.

— Кхай тIа болх беш волча хана еррига са уйлаш лаьтганца я, — йоах Агаева — кхыча тайпара хила йиш а яц. Цудухьа вIаштIехьдоал дийнахьара нормаш тIеххоачашъе. ХIаьта пятилетка план а лаьрхIа да тхо кхаь шерал ах шерал яь яккха.

Ца ховш хинна хIама дацар бюро член волча Агаев ВахIида «Шалинский» совхоза партийни организаце подрядни звено вIашагIйоллалга а цун кулгалделга а тIадиллар. Керда бехктокхаме гIулакх дар из юххьанца. Кулгалхо нах бовзаш, царна эшар, доагIар хьадеха ховш хила везар. Из деррига долаш ва Агаев. Звенона юкъебоагIараш хIанз ах дош аьлча шоайла кхеташ ба. Берригa болх вIаштIехьбоал цаI шоллагIчоа новкъостал де массе хана кийча хиларах. Бакъда, опыт кIезига я звеньевойчун. Цхьанца халонаш а нийслу. Договорни декхараш дизза кхоачашдац цкъаза звенона юкъебоагIачар а администраце а. ХIаьта а уж халонаш ха дIа ме йода юстарйоалаш я.

Звенона юкъе эггара воккхагIа Бисултанов Ариб ва. Техника цун дика йовзаш хиларах, доккха новкъостал хул зIамагIбараштa а. Кагий нах Iомалуш ба моллагIча техниках пайда эца. Эшача хана моллагIа тайпа трактор, комбайн, кхыйола техника лелае Iомалуш ба. Наряд йоацача балха юкъе чIоагIа эшаш да из ховш хилар, вахаро дIадехаш а да.

ТIеххьара со из волча венача хана цIагIа вацар ВахIид.

— Мичар! — аьлар сога сесаго, — укх хана из вIалла а хилац цIагIа. Бийса юкъекхаьчача мара цIавагIац дукхагIйолча хана.

— Иштта ва из, — йоах Халимов Шарпудде. — Комсомолец волча хана а вар из яхьс массе хана хьалхалатта гIерташ. Ший къахьегамца кхычарна масал телаш вар. Цунна чIоагIа раьза да тхо. ХIаьта укх тIехьарча итт шера боккъонца дегIабеннаб цун граждански низ. Коммунист хиннав, «Знак Почета» яха орден еннай, халкъа депутатий районни Совета депутаталла а хержав.

С.-С. САИДОВ.

IИЛМА СОЦИАЛИЗМА ПРИНЦИПАШИ ПЕРЕСТРОЙКЕИ

Советски Союзе общественни вахара еш йолча перестройкас дунен тIа массанахьа а боккха теркам тIабахийтаб. Планета прогрессивни наха догдоах цо социалистически общество дIахо йодача хана эргаяьккха тоаергхиларгеи шийна безам тIаозаргхиларгеи. Кхы кIезигагIа дагайохац из духхьаларча лагере а. ХIана? Цкъадале, йоалаш-йоалаш социалистически паччахьалкхенаш социализма тIара ялар догдоах. ХIаьта шозлагI-дале, социализм мегаргйоацача яккхара, кхоане йоаца общество я яхаш из ювцара пайда эца гIерт буржуазни пропаганда перестройка гласность, кхоачамбоацарех еш йола, шерреи социалистически мехкашка гуччахьеи еш йола критика санна долча хIамаех.

Малхбузерча идеологаша хьайийллай социализман чура марксизмана - ленинизманен децентрализованни рынкана тIаерзаяьча экономиканеи юкъера «дIайоаккхалургйоаца вIашдухьале» яхаш дувц. Цар йоах, Iилма социализмо экономикера рынка лоархIам дIабоаккх, цудухьа цу экономически системо Iалащдац Iилма-технически прогресс сихлулга, продукце дикал, рационально, вешта аьлча кхом беш производство лелаелгеи ший къахьегамца болхлочун безам хулгеи. Цудухьа социализм дIахо яха никъ боацаш сецай, ший проблемаш къоастаяра, рынка боахама лоархIам лакхбе безача эттай, хIаьта из да социализм капиталистически экономикагахьа ластац, ала гIерт.

БIаррча хьанйцача буржуазни пропагандас, массаза а дувцача тайпара, укхаза хилча санна дувц шийна ловш дар, бакъдари харцдари вIашагIъэдеш хьалхашка а кхухьаш. ХIаьта, цкъа-дале, фуд бакъдар? Бакъда лакхехьа йийцача плана во оагIонаш гучаялар, советски кепайоазоно царна гуччахьа критика яр, къайла а ца кхухьаш. Бакъда цу явленей овла экономикана кулгалдеча централизаце лоархIам тIехбаккхарах боаллаш хилар а. Юххера а бакъда, керда экономически строй оттаяьчул тIехьагIа общественни фондашкара продукт духхьала дIа-са нийсъе йиш йолаш а лерхIаш, марксизма классикаша социализм йолча хана рынка лоархIам баь ца хилар а.

ХIаьта дIахо дIайолалу софизмаш. Цкъа-дале, капитализмерчеи социализмерчеи рынка лоархIам геттара тайп-тайпара ба. Капитализм йолча хана капиталистически эксплуатацеи нахага маьхах болх байтареи механизм лоаттаю рынко. Социализм йолча хана частни собственность а болхлочун къахьегамах товар а хила йиш яц, тIаккха саг саго воаца а вергвац. Ховш да социалистически рузкъа къахьегарга хьежжа дIа-са нийсделга. Из я социализма принцип. ХIаьта къахьегарга хьежжа мишта дIанийсду из? «Готски программа критика» яхача ший книжка тIа Маркса белгалдоаккх: «Укхаза, гучогIа, доал деш я товараш дIа-са хувцара принцип, хIана аьлча из тIеххьара яр цхьатарра мах бола хIамаш дIа-са хувцаш йоландаь» (К. Маркс, Ф. Энгельс, соч., т. 19, оагI. 18). Кхыча дешашца аьлча, къахьегаш дакъа лацара объективни бустам — из цун мах ба. ХIаьта хIаман мах рынке мара гуча мича боал. Долче, социализмана рынок еза къаьст-къаьстача наьха а хIаьта иштта коллективай а къахьегаш лаьца дакъа объективни вIаши дистара.

Цу тайппара, социалистически рынко хувцац социализм йолча хана социально-экономически отношеней маIан, цун керттерчарех цхьа принцип кхоачашъяра новкъостал ду, социалистически строй чIоагIъю. Цо гIо ду къахьегарах доагIар, дакъа лацарга хьежжа доацаш дIадекъилга дIададаккхара, лакхбу хIама хьадечун бехктокхам а хIама хьадара бола цун безам а. Цу тIа гIолла товарий дикал лакхлу, технически прогресс яра бола безам хьахул. Дукха ха йоаццаш а тIехьа Малхбузе меттел, советски экономисташта а хетар плана кIийлен тIа дегIайоагIа централизованни экономикеи рыноки антиподаш я, вешта аьлча вIаши дуьхьал я, аьна. Вахаро хувц иштта йола уйла.

Дага ца дохаш дита йиш яц, наха юкъе дола товараш вIаши хувцилга, товарно-ахчан отношенеш, рынок Октябрьски революци кот ма яьллинге а эггара хьалха дIаяккха гIийрта хилар. Чрезвычайни хьал оттар бахьан долаш граждански тIом латтача хана дIаьхделар из. Бакъда тIом чакх ма баьллинге а гучадаьлар товарно-ахчан отношенеш йоацаш экономика меттаоттае йиш йоацилга. Духхьала царна мара могаргдацар дуккхача тайпара бола боарам цаI беш вIашагIтоха. Нэп юкъейоалаеш В. И. Ленина экономикера вIашдухьаленаш вIашагIтохара геттара дика образец елар, общественни, хIаьта иштта частни сектора а чотагIа мехка производительни низаш сиха хьалъайлулга Iалаш а деш.

Социализм хьалъяь яьнначул тIехьагIа вай мехка товарно-ахчан отношенейн стоимоста законеи боагIаш бола мах ца бе баьлар. Цо къахьегамга хьежача доагIар дIадалара принцип толхаеча кхоачадир гIулакх, хьахилийтар негативни явленеш. КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленумо техкар мехка этта хьал, хьахинна проблемаш къоастаяра никъ белгал а баьккхар. Парте XXVII съездо социально-экономически дегIаухилга сихдара. общественни вахара массе а сферашка перестройга яра программа оттайир. Из деш керттерча лоархIаме экономика сфера, боахама механизма реформа я.

Экономикана доал дара принципиальни лоархIам болаш да паччахьалкхен предприятех дола, СССР Лакхехьарча Совето тIанйца Закон. Цун керттера маIан да планагIа лелаеча вIашагIтехача социалистически экономиках доалла толашагIа мел дар предприятей бокъонца йолча хозрасчетаща вIашагIтохар.

Боахама практико хьахьокх плани рыноки — уж объективни вIашдухьаленаш хилар, цар чухь социалистически экономика дегIайоагIаш хилар а. Уж нийса вIашагIтохаро мара Iалашдергдац экономика дукхагIа дегIайоагIилга.

Социалистически мехкаш капитализмана тIадерзаш да яхаш буржуазни пропагандас дувцачох аьлча, из дуккхача наха капиталистически социалистически рынкашта юкъера башхало ца йовзилга да, кердача общества еррига оагIонаш шоай йовза йиш йоацаш лийрхIача марксизма классикаша дийцараш догматически кхетаделга да. Цул совгIа теркалде доагIа Малхбузера нах Iилма социализма теори ледара йовзаш хилар да.

Цу теоре керттера принципаш я: производства кечIлаши средстваши общества доалахьа хилар, саго саг воацавелга дIадаккхар, къахьегарга хьежжа цох доагIар дIадалар. Уж йиза лоаттаю социалистически мехкашка. Социалистически рынко йохаяц къахьегарах доагIар дIа-са нийсдара принцип, цо гIулакх ду из эргаьккха тоаяра а социализм чIоагIъяра а.

Евгений БЛИНОВ.
(АПН).

Вай лоалахой болча

БАРТ БОЛЧА-БЕРКАТ

Ха. Из сиха йодаш я. Вай вахаре дукха хувцалу из дIаяхарца. Хала да кхыметтел 1983—1984-гIа шераш диста а тарде а таханарча денца. Эргалонийн доккхийча хувцамийн наькъа тIа баьннаб вай мохк. ХIаьта укх тIеххьарча ханарча партийни документаш тIа белгала ма даккхара, эргалонаш елга дерригача халкъа гIулакх а хинна дIаэттад. Цунца дувзаденна хувцалу нах, цар уйлаш, гIулакхаш. ДагадоагIа пхи-ялх шу хьалха, эггара хьалха Яндиев Даудаца хинна тхоай вIашагIкхетар. Къулбаседа-ХIирий АССР Пригородни районерча Орджоникидзевская яхача коа тIара оалхазараш леладеча фабрике бригадиралла болх беш вар из цу хана. Кхыболча бригадирел кхы дукха эргаш вацар из, массане санна бора цо болх. ТIаккха хIанз? ХIанз шоай районера эггара а дикагIбола партийни вожакаш бувцаш эггара а хьалха Дауда цIи яьккхар сона парте райкоме. ХIаьта, из нийса а да. Цо партбюро секретаралла болх беча диъ шера, къаьстта а КПСС ЦК апрельски (1985 шера) Пленум хинначул тIехьагIа, доккхий хувцамаш хиннад вай ювцача фабрике. Вешта аьлча эргалонийн дегIаухилга сихдарен наькъа тIа яьннай цун барттайна коллектив. ДIауйла ел оаш оашош?

1983 шера сентябре Дауд цу фабрика партийни организаце секретарь хоржача хана, районе меттел, ерригача республике а эггара тIехьаюсарех яр из предприяти. План кхоачашъяцар, хIара шу цаI ах миллион сома пачхаьалкхенна зе деш чакхдоаккхар цо. Цхьаккха а тешацар цун гIулакхаш тоалургда, аьнна. ХIанз? Духхьал карарача шера ялх бетта фабрика коллективо гулдаьд ткъо миллион совгIа фуъ. ХIаьта 1983 шера гулдаьраш 23 миллион мара дацар. Цу тайппара, хьалха бIарчча шера гулдеш хинна фуаш укх шера духхьал ворхI бетта гулдаьд цига. Цул совгIа ший историчухь эггара а хьалха, дIадахача ах шера 240 эзар сом гарггa пачхаьалкхенна пайда баьб фабрика коллективо. Из боккха толам ба! Из баьккхар — дуккхача а наьха хьинарера къахьегам, толамга бода никъ царна гойташ бола коммунисташ, диъ шу гарггa хьалха цар тешам а бенна хержа вола фабрика партбюро секретарь Яндиев Дауд.

Эргалонаш еш латтача хьалашка къаьстта чулоацам болаш хила беза нахаца бу кхетама болх. МугIарерча болхлочунгара денз кулгалхочунга кхаччалца болча нахах хIара сагагара ший ма хулла кхетам а хьинар а долаш къахьегалга дIа а дех цо. Из дика кхетаду Дауда. Эггара хьалха нахаца кхетама болх беш дIаволавелар из. ДIахайтад хьалха санна бе башха ца хеташ болх бойя, моллагIа а из воле, — е болхло е кулгалхо — цунна шоай коллективе могийтаргдоацилга. ХIара подразделене вIашагIъеллар партийни группа.

— Къайла сенна хьоргда, — йоахар Дауда, — хIанз а цхьацца бола кулгалхой нийслу бюрократизм хьа а еш, гIулакхаш юха а тетташ кабинетни болха стиль дIахьош. Цу тайпарча кулгалхойх бар хьалха хинна тха керттера инженер Тигиев, керттера зоотехник Кабисов, керттера энергетик Батиев. Дувцарах шоай болх хано дIадеххача бесса тоабеш хувцанзар цар. Цудухьа оалаш ма хиллара, царца Iадика ювца нийзар тха. Цул тIехьагIа керда баьхкача кулгалхошта, партийни организацена хьалхашка этта керттера декхар дар, коа тIара оалхазараш леладар овланга тоадар, къаьна, пайда луш йоаца система дIа а яьккха, оалхазараш механизированни чIегилг йолча батареешка леладар. Из болх чакхбаьккхар оаха. ХIаьта, моральни а физически а къаенна инкубатораш хийцар кердаярашца. Дикка аттача баьлар операторий болх, хIана аьлча цхьацца дола балхаш хIанз автоматически да. Кхы кIезигагIа пайда баьннабац ремонтни цехера къаьна оборудовани хувцарах а. Хьалха нийс саго беш хинна болх хIанз пхе саго кхоачашбу. Иштта реконструкци яьй яхкаш йолча котамий цехе а. Дукха хувцамаш даьд кхыча цехашка а. Предприяте реконструкци ярахи, керда формаш юкъейоалаярахи во пайда баланзар. ХIаьта массанена ховш да коллективни подряд юкъейоалаяра администрацеи партийни организацеи дукха низ тIабохийталга. ХIанз сов хьалха да цу хьакъехьа тха дерригa а дика да ала. Цхьабакъда, цу хьисапе болх беча тха кхаь цеха хьокхамаш во дац. Цар кхахьегама овсарлен бехктокхамн лакха ба. Оаха массехк цехе юкъейоалаяьй чекови системеи хозрасчети. Иштта фабрике юкъейоалаяьча прогрессивни формах я журнально - ордерни учет лелаяр, хIанз еррига а фабрика кийчлуш я 1988 шера денз ше шийна финансированни ярген шийга дIадахар юхаметтаоттадарген ялара.

Дукха, да уж партийни организаце хьалхаленца тIеххьарча хана фабрике хинна хувцамаш. Царца дIахьекхад Яндиев Дауда ше фабрика партбюро секретарь харжарах коммунисташ гIалат ца баьнналга, ше боккха политически сакхетам бола, нахаца кхетама, организаторски болх дика бе ховш, принципиальни партийни вожак волга. Вешта, из-м кхыча бесса хила а дагIац. КПСС ЦК июньски (1987 шера) Пленуме белгала ма даккхара юххьанцарча партийни организаце къахьегама коллективе болх беш хиларца белгалбоал тIа-тIа лакхлуш бола цун лоархIам.

Фабрика коллектива вахаре цхьаккха доккха а зIамига а хIама дац Яндиев Дауд керте латтача партбюрона бе-башха доацаш. ХIаьта шоай фабрика, цун еррига а технологически процессаш, нах, цар оамалаш, хьашташ — уж дерригаш а Дауда дика довзаш да. Из хьалкхийнав цу коллективе. Укхаза, цун даьй баьхача Дачное яхача юрта, гаьна йоацаш улл из фабрика.

Горски юрта боахама институте шоллагIча курсе дешаш вар Дауд 1975 шера цIаьхха ца могаш а хинна да велча. Эггара воккхагIвар из а волаш ялх дезалхо вар цар. Дерригa дукъ Дауда тIа дисар. Из бахьан долаш, ше кхоалагIча курсе дIачуваьлча, заочно а ваьнна 1976 шера цу фабрика грузчикалла балха вода из. Цул тIехьагIа кIезига ха яьлча из балха вохийт бригадиралла. Цу ханна а дIахайтар цо къахьегам, нах, коллектив дукха езача нахах ше хилар, шийх дика кулгалхо, организатор, воспитатель хургволга. ХIаьта, укхаза боккхача интернациональни дезале цунна хьахул керда новкъостий, керда доттагIий. Царех цаI вар цу хана фабрика директора заместитель хинна, хIанз Легейдо цIерагIча колхоза председатель вола Ваньке Эдуард Романович. Дас, вошас санна хьехар дора цо гIалгIай зIамигача сага.

1979 шера фабрика коммунисташа парте членалла дIаэц Дауд. Цул тIехьагIа кхы а хьинаре къахьега, юкъарча вахара дакъалаца волалу из. Амма атта-м дацар болх а беш заочно деша. Деце а дика дешаш, 1980 шера йистеяьккхар цо институт.

Шийх дувцара тIера вац Дауд. Аз цхьанне хIама даьдац, фабрика коммунисташ, еррига коллектив я хувцамаш, эргалонаш ер, планаш ераш, йоах цо. Фабрике кIезига бац шоашта тIадехка декхараш сийленца кхоачашдеш бола нах. Уж ба оалхазараш леладераш коммунисташ Барахоева Марем, Дедегкаева Зоя, Дулаева Марина, парте боаца Яндиева Макка, Албакова Лейла, иштта кхыбараш.

Тха фабрика коллектив интернациональни я. Дукхача къамах бола нах ба укхаза болх беш: эрсий, гIалгIай, хIирий, грекаш, эрмалой, гуржий, иштта кхыбараш. Царна юкъе чIоагIа доттагIал да. Масала аргда аз, Досхоев Хьамзата дезалахи Будаев Хангоре дезалахи. ЧIоагIа доттагIал леладу цар шоайла. Иштта дика доттагIал леладеш ба Хадзиев ТIахIири, Дзилихов Феликси. Укхаза балха тIа цхьана хинна ца Iеш, чубагIача цIагIа а тIехьа доттагIал — гаргало лелаю цар, дика — во цхьана декъ, цIейш цхьана дезду. Вешта, лакхе аз ма аллара, тха еррига коллектив а я цхьан дезал санна барт болаш. Тха партийни организаце боккха болх дIахьу наха интернациональни кхетам луш. Из болх дIахьу лекцеш ешаш, беседаш еш, сайренаш еш, вайнаьхен хIирийи меттала концерташ а хул укхаза фабрике. ХIаьта кулгалду нах балха тIа оттабеча хана а интернациональни принципах хьожабу оаха.

Цул совгIа тха фабрика коллективо доттагIал леладу Шалински района «Кавказ» яхача фабрика коллективаца. Шера шозза цхьана вIашагIа а кхийте яхь итог ю оаха. Из бокъонца дола доттагIал цIей хул. Из доттагIал кхы а чIоагIлургда.

Перестройка эггара хьалха дIадехар да наьха кхетама перестройка яр. Из фуд аьлча, из да саг ше хьадеча хIаман дизза жоп луш да хилар. ХIанз цу уйланга нах дIатIабигар — из ба парторганизаце каралаьца никъ, тахан оаха бу болх.

Эггара бехктокхамерча участкашта кулгалдераш коммунисташ ба. Царна юкъера белгалбаха ловра сона Дабриев Оарца, Мурзабеков Iаьла, Дзусова Светлана. Шоай болх дика лелабеш кулгалхой ба уж. Уж керте латтача цехий коллективаша дош деннад пятилетка шин шера план Сийлахьбоккхача Октябра 70 шу дизарга кхоачашъе.

Со теш, цар а фабрика еррига коллектив а шоай дош кхоачашдергхиларах, хано дIадехар дизза кхетадеш, эргалоний новкъа уж горгхиларах. Оалаш ма дий, барт болча дезале массаза а беркат хул. ХIаьта, цу фабрика коллектива юкъера чIоагIа доттагIал — из да вай мехка дахача халкъашта юкъера доттагIал, лоамаш санна чIоагIеи цар шовдаш санна цIенеи хилара дола тешал.

Ю. КУРСКИЕВ.

СТАНИЧНИКАШ

Дуккхача къамех латта нах бах Грозненски района Петропавловская яхача станице уллача Ленина цIерагIча колхозе.

Хьаэцаргья вай, масала, колхоза шоллагIйола мехотряд. Цунна керте латт Байтиева Ясия. Цо кулгал деча коллективе дика новкъост, доагIар хьадеха ховш, къахьегаме толамаш дахара нах оарцагIбоаха принципиальни коммунист хиларах тарра йовз из.

Дикача къахьегама толамашца накъайоагIа Октябра юбилейна мехотряда коллектив. Масала, 1986 шера хIара гектара тIара 20 центнер план йолаш, Ясияй отрядо 39 центнер ялат чуийцар. Иштта дика къахьийгар укх шера а. Люцерна дика фу а гулдаьд цо.

Дукха лаьтта да шоллагIча мехотрядо чулоацар. 1700 гектара тIа ка бола ялат дув, 300 гектар хиллал дола лаьтта дIалоац горохо. Дуккхача къамех бола нах ба мехотряда чубоагIаш. Шоай гIулакх дика довзаш ба механизатораш П. Колесников, П. Масленко, Б. Дулаев, Н. Натаев, А. Гелеверьев, Х. Ахмаев. БоккхагIчар, балха опыт йолчар шоай теркама кIалхара бовлийтац кагирхой — хадданза шоай говзал лакхъе царна гIо ду, техника еза, цунна лерттIа доал де Iомабу.

МаIача наха уллув къахьегаш ба кхалнах а. Уж ба Тарановская Лиза, Галбацаева Аруша, кхыбараш.

— Цу наха цIаккха а во болх баь юхь Iаьржъергйоацилгах тийша я со, — йоах Ясияс. — Шоаш дика къахьегарал совгIа цар, шоай новкъостий а оарцагIбоах керда толамаш дахара.

Массаза а иштта дика хиннадац отряда гIулакхаш. Массехк шу хьалха тIехьаюсачарех яр бригада. Бакъда, агроном йола Байтиева керте эттача денз тоалала доладелар цун гIулакхаш.

...Малх хьалбала хIанз а тоъал ха я. Бакъда, Ясия гIеттай. Сатийна наб еш улл цун кIаьнк Салауди. ВоIа бIарахьежаш уйлаш еш латташ дикка ха йоаккх Ясияс. Цунна дагайох Казахстане шийн берал дIадаха ханаш. ВIалла а дукха ха йоацаш санна хет Талгарски юртбоахама техникум яьккха. ХIаьта 1984 шера денз мехотряда бригадир. Бехктокхамеи чоалханеи ба цун болх, бакъда, дего безаш хержаб из.

Укх шера денз чекови система юкъейоалаяьй отрядо. Дукха а дикача оагIорахьара хувцамаш хиннад Ясияс къахьегача производстве из укхаза еча гIоне. Вешта производстве мара хиннадеций уж. Мехотряда начальника шийн вахаре а хиннад дега тоам беш дола хувцамаш. Цхьа шу хьалха КПСС мугIарашка дIаийцай из. Кхаь къаман викалаш бар цунна парте дIаэца рекомендацеш еннараш. Эрсе М. Бунякин, украинец Ф. Макаренко, нохчо Ш. Дадаева. ВIаши уллув къахьегаш ба уж, цхьан станице бахаш а ба.

...Станицеи станичникаши. Колхози колхозникаши. Дерригa а тIаьръюкъе санна гуш да укхаза. Дерригa а юкъа да — гIайгIаш а бала а.

ХIара шера дукхагIа хулаш латта станице интернациональни дезал. Царех ба НисимовгIар, КушуловгIар. ХIаьта цар бераштa шаьра хов эрсий, нохчий метташ.

Дукха ха йоацаш Байтиева Ясия йолча хьоашалгIа вера шича Руслан. Руслана нана къамах казашка я, да — нохчо. Цун даи нанеи Алма-Ате бах. ХIаьта воI Кавказе вайтав ший дай мотт биц ца балийта а салаIа а.

Иштта нах ба Петропавловская яхача станице бахараш. ВIаши чIоагIа барта ба уж, ХIаьта Байтиева Ясия чIоагIа раьза я цу гIулакха. ХIана аьлча, ше цу наха юкъе яхаш а къахьегаш а йоландаь.

Х. БОГАТЫРЕВ.

Къахьегамхой йоакхо ю

Назрановски района «Октябра 40 шу» яхача совхоза кхаш... БIарг ма кхоачча гуш я укхаза дика доал даь, айенна латта хьажкIаш, силос хьокхаш йоахка комбайнаш, из дIаихухьаш лела машинаш. Iан кхоачам беш ба укхазара болхлой. Дика хьокхамаш долаш кахьег цар укх шера. Теркам тIабахийта вIаштIехьдаьккхад совхоза кулгалхоша шоай болхлошта салаIийтара, царга хан-ханнахьа хIама дайтара гIулакх а.

Цу боахама цхьайолча бригадашка хилар тхо. Массанахьа шортта даа дулх, керда помидораш, нарсаш — мел эша хIама дар. Из дерригa совхоза ший лар — 10 гектара тIа дIадийнад укхаза баьцадаараш.

Номер 3 йола тракторни бригада. Делкъийна хIама даа болхлой чубахка мара ца безаш хозеи цIенеи я укхазара фусам. СалаIара хоза кийчъяь я «Цlе уголок» — истола тIа дада керда газеташи журналаши, ловза безам болчарн: шашкаш, шахматаш я. Дуккха гойтара пособеш я цIагIа. Массанена гургйолча хьалтеха йоалл «Болхлочун сийлен закон» яха плакат. Укхаза я корта бохабеш долча маларо сага мел сий доаду гойташ дола стенд а.

Уллув доаллача цIалга чу даа хIама кийчдеш йоалл бригадера повар Евкурова Лайла. Цун фусам болхлой безам тIаозаргбарех я.

ДIахо тха никъ хилар доакъар доаккхача бригаде. Совхоза новкъостала баьхка ба укхаза Назрановски «Сельхозтехника» болхлой. Цар «вахар» дIа-хьа леларпа дувзаденна да. Хьалаш дикагIчарех деце а, цецвоаикхаш цIена яр кухни.

— Дика говзанчаш ба тха повараш, — аьлар Беков ХIарона. — Кхача чам болаш кийчбу цар. Баркал царна!

Укхаза ала деза бригадера повараш йижарий ДударовгIар Мовлотхани Мареми болга.

Тхо хилар № 1 йолча шурий-товарни ферме а. Укхаза дикача фух дола доахан латт. Доаркашта салаIа лаьрхIа цIалг тиша дар. Из а кулг тесса дитадац совхоза кулгахлоша. ХIанз ферма коа хьалле доладаьд доккха «Хьайбаш леладечун цIа». Из йистедаьлча салаIа а паргIатта Iоховша а моттиг хургья доаркашта. Совхоза кулгалхой хьинарах, царна нахаца тарбала а болх бе а харах тийша да хIанз болхлой хьалаш тоадалар, юрта болх беш я полеводческо-хIамаш тега цех. Цу цехе ба Iан замалахьа хIамаш а тегаш, аьхки кхаш тIа къахьегаш бараш. Цул совгIа, совхозе болх беш я дешархой производственни бригада. Боккхийчарна нийсса къахьегаш ба дешархой.

— Бераштa материальни поощрени яр духьа, шоаш баьча балхага хьежжа дIахьа декъ бригадо даьккха ахча, — яхаш, дувц совхоза партийни организаце секретара н. Батыжевс — Тахан дешархой бале а, кхоана хургбола болхлой уж болга кхетаду оаха. Цудухьа, тхоашта ма могга кагирхой вахар тоаде гIерт тхо.

Л. ЧАПАНОВА.

ДОАЛАХЬА ДОЛЧА РУЗКЪАН ФОРМАЕХ ЙОЛА КЕРДА УЙЛАШ

КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленумон цул хьалха перестройка проблемай хьакъехьа хиннача дискуссеи хьахьекхар, цхьадолча даькъе, социализм йолча хана доалахьа долча рузкъан формашка, общественни производстве цар йолча моттигага а лоархIамга а цIаькха хьажа везилга. «Боахама механизмана паргIатта овлангара перестройка яйтар духьа хIанзарча этапе советски общество дегIаахара хьашташ тIара хьадоладаь вай кердадаккха деза социализма экономически формаех воашта хетар». — аьнна белгалдаьккхар КПСС ЦК июньски Пленуме къамаьл деш М. С. Горбачева.

СССР-е рузкъан доалахьен керттера форма пачхаьалкхен яр я. Из да лаьтта, цун оахкалаш, хиш, хьунаш, заводаш, рудникаш, шахташ, транспорт, бувзам, банкаш, юртбоахама предприятей цхьадола дакъа (совхозаш), коммунальни предприятеш, иштта кхыдараш. Рузкъан цу тайпарча доалахьенга кхоач вайцига производства ерригача средствай 90 процент.

Социалистически рузкъан вож форма я кооперативай рузкъа: юртбоахама (колхозий), чкъаьрий лувцача, гIишлош еча, кхыйолча кооперативай яр. Социалистически доалахьенга да профсоюзий, кхыча организацей, царна уставагIа къоастадаь декхараш кхоачашдара хиланза даргдоаца рузкъа.

Индивидуальни леладуи пайда эцеи предметаш: мебель, цIенош, автомобилаш, хIаьта колхозашка колхозхой шоаш доалахьа бола коа тIара боахам СССР гражданий шоай доалахьа дола рузкъа да.

30-ча шерашка советски экономисташ пачхаьалкхен рузкъа «лакхера», бокъонца дерригача халкъа а эггара прогрессивни а лаьрхIа ца Iеш, рузкъан кхыйола формаш а «пачхаьалкхенга» ерзаяра тIехьа айттар. Колхозно-кооперативни рузкъа «лохера» а хеташ, из дизза вIашагIтоханза, социализма принципашца дизза доагIаш доацаш, хIаьта цудухьа — из дизза доацаш а лархIа баьлар экономисташ. Социализм дегIаухалга юхаувза керттера вIашдухьале — «коммунизма гуш долча зIиргаштеи» «капитализмах юхедисараштеи» юкъера вIашдухьале я яхаш чIоагIдора. Цу юхедисаращца гIалате лерхIаш дар кооперативни рузкъа а, коа тIара ший доалахьара боахам а, индивидуальни къахьегара болх а, товарно - ахчан гIулакхаш а, рынок, пайда а.

Рузкъан шин формана юкъера башхало къоастайора «лакхерча» — пачхаьалкхен формана болча пайдана. КПСС ЦК секретара А. Яковлева яхачогIа, догматикаша «лерган а лаьца пачхаьалкхенна чуувзар кооперации». Промышленни кооперативаш дIайоахар, дIаяьккха яр промысловн кооперацн, дуккха йолча юртбоахамечарех а пачхаьалкхен кооперативаш йир.

ХIаьта В. И. Ленина яздаьд социализм — из «цивилизованни кооператорий бастрой я», из «берригача бахача наьха» кооперации я», яхаш. СССР АН экономика Института директора Л. А. Абалкина хетачогIа, рузкъан формай лоархIамеи моттигеи мах беча даьча гIалаташа ца йоагIаш кооперативнии индивидуальнии сектораш готъяь ца Iеш, рузкъан пачхаьалкхен формах пайда эцара эффективность дикка лохйир, кIезига дегIайоагIача, кердадараш тIаэцаргдоацача яьккхар.

ХIанз, дуккхадар кердача тайпара доашха а доашхаш, хьалха хиннача гIулакхий формализм дIа а йоаккхаш, дерригача халкъа цаI долча рузкъана юкъедолха доакъош лерхI керттерча экономисташа социалистически рузкъан ерригача формаех. Цун составной доакъошта юкъера пропорцеш хьадда экономически долаш долчох тийша я. Рузкъан цхьаккха форма дIаяла йиш яц социализм чIоагIъяра гIулакха тIара еррига ший таронаш кхоачаяллалца. Нагахьа санна дезала подрядо къахьегам вIаштIехьбаккхара кхыча формашца нийсъича шозза а кхозза а дукхагIа къахьегама овсарле лакхйой, тIаккха мишта лархIа йиш я цох исторически чакхъяьнна форма? Нагахьа санна индивидуальни къахьегама болх пайда бе могаш бале, хIана оттае йоагIа из дегIаахарах идеологически практически духьаленаш? Духхьала цхьа доазув да цIенхашта оттаде дезаш: эксплуатаци ца хилийтар. «Цхьаволчо кооперацехи индивидуальни къахьегама балхахи хIама ца эшшаш частни боахама практика лаьрхIар, — аьлар М. С. Горбачева КПСС ЦК июньски Пленуме къамаьл деш. — Вай воай йолча опыто а социалистически мехкий опыто а хьахойт социализма рамкашка иштача экономически формаех кхетаме пайда эцар пайдане а дизза даргдоацаш а долга».

Керда гIулакхаш кхоачашдара хьалхара гIа хIанзле а баьккха баьннаб. Май бетта денз чIоагIдаьд индивидуальни къахьегамах дола Закон. Бахача наха бытовой гIулакхаш дара сфере вай мехка массе а областе хьаьй бIаьш йола керда кооперативаш, кердача кооперативашта юкъе а баха индивидуальни хьисапе къахьегаш ба эзараш бола нах. Доккха дакъа лоац пачхаьалкхен рузкъана юкъе 29 июне СССР Лакхехьарча Совето тIаийцача пачхаьалкхен предприятех (объединенех) долча Законо. Цо хьахулийт экономика пачхаьалкхен секторерча производствана демократизаци яра, эффективность лакхъяра эша хьалаш.

Цу тайппара, вай мехка перестройкаца цхьатарра хулаш да экономика дерригача доакъошка теории экономически Iилмеи дегIаухалга социализм йолча хана рузкъан ерригача формай потенциалах бизза пайда эцара хьалаш хьаделга.

Юрий РУЖИН. (АПН).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

НИКАРАГУА. Республике хьаяьча къама юхаметтаоттадара йолча правительствос дуккхача наьха хьаштaшка хьежжа овлангара социально-экономически хувцамаш дара никъ тIаийцаб. Къонача республика керда вахар хьадеча доккха новкъостал ду Советски Союзо. СССР-ера цига дIаухийт хIанзара юртбоахама техника, иштта советски специалисташа шоай йоккха опыт дIалу никарагуански ахархошта.

СУРТА ТIА: советски юртбоахама техника никарагуански лаьтта.

ТАСС фотохроника.

«СССР: САГ, ДЕЗАЛ, ОБЩЕСТВО»

Иштта цIи йолаш я Америка йоккхагIйолча порте — Нови Орлеане 25 августе хьайилла советски выставка.

Советски экспозици океанал дехьайихьай москвичаш хьажа а хьежа хIанз СССР-е гIолла никъбеш лелача «США-ра информатика» яхача американски выставкана жоп далара хьисапе. Иштта советски выставка Нови Орлеане хьекхачул тIехьагIа Атланте, Вашингтоне, Мемфисе, Цинциннате, Канзас-Сите гIолла го боаккхаргба. Царех хIара городе бетта гарггa йолча хана хьокхаргья из.

Выставка тематикеи маршрути из оттаьяча советски американски сотрудникаша шоаш хержаяр. Советски экспозице тема харжарах дувц цун директора В. Мельника: «Тха советски саг, цун вахара хьисап ма хулла шерагIа дIахьокха безам ба. Тха выставка хьалха тIехьабусаш лаьттача мехках керттера пачхаьалкхе хиннача, СССР дегIаахара 70 шерарча наькъах, дерригача карагIдаьннарашцеи гIалаташцеи вай дегIаахара наькъах дувцаргда».

Выставка маршрута хьалхара пункт Нови Орлеан ца ховш хержаяц. Цкъа-дале, из йоккха порт я. Еррига хIамаш укхаза кема тIара Iо ма яьхханге дIа-хьа оттаяь дIахьокха аьттув болаш хилар. ХIаьта шозлагIдале, цу города гIулакхий гIозараша традиционно а исторически а дика а хеташ леладу вай мехкаца коммерчески бувзамаш.

Цхьабакъда, халахете а Америкера массабараш а СССР-ра отношенеш дегIакхувлара тIехьа бац, цу даькъе торгови яраш а. Цун дола масал советско-американски торговлера дисбаланс. Вешта, хьатIадоагIача шера шоллагIча ахшера СССР-а Торгово - промышленни палате Нью-Йорке советски экспортни товарий выставка чакхйоаккхаргья. «Цига хьокхаргья США оагIорахьара дискриминационни гIулакхаш ца леладеш хилча американски рынке йохка йиш йолаш йола советски промышленноста изделеш,» — аьлар СССР Торгово - промышленни палате выставкай управлене начальника Арутюнов Баграта.

ХIанзарча выставке а дукха советски товараш хургда: модни барзкъагара Малхбузен Европе дика дIайийеш йолча фотоаппараташкеи радиоприемникашкеи кхачналца. Выставка оттаьраш советски саг, юкъера дезал мишта бах дIахьокха хьожаргба. Американцаш а де тарлуча дуккхача хаттараштa жоп терг да массаза болх бергболча дезалей кагирхойи клубаша. Тайп - тайпара доакъошкара итташ бола эксперташ хургба нах ца кхеташ йола моттиг нийсъелча дIакхетабеш.

Цул совгIа, «США-ра информатика» яхача экспозице хиннача американски гидаша дукхагIча даькъе пропаганда йора, бакъда экспонатах квалифицированни информаци яла могаш хилацар, яхаш дуккхача москвичаша белгалдаьр теркал а дир выставка вIашагIеллараша. Советски выставке дакъа лоацаш специалисташ хургба. Масала космически разделе «гид» волаш цхьан ханна болх бергба летчик - космонавта Рукавишников Николая.

Цун цIи дика йовз дуккхача американски космонавташта «Союз-Аполлон» яхача проекте шоллагIча составе дакъа лоацаш хиларах. «Дуккхача хана СССР-аи США-неи юкъера «космически» отношенеш вай мехкаш вIаши дувзаш дола тай санна яр, — йоах цо. — Из доагIа эггара хьалха, космически биологеи медицинаи даькъе цхьан даьча балхашта. Дукха ха йоацаш кердача космически проектех йолча соглашенена кулг яздир. Цудухьа тхона хетачогIа цу раздело американций теркам тIаоза беза».

Выставке баьхкача кагирхоша хетаргахьа СССР-ра технически творчества таронаш хьахьокхача къонача советски изобретателий разработкашта теркам тIаозаргба. Искусства езараштa йовзаргья дерригача дунен тIа цIи хеза йола Палехера расписни миниатюраш. Иштта цига хьокхаргья советски Iаламихоша хьаяь бIарга микрохирургия, травматологе, кордиологе даькъера уникальни медицински инструменташ. Выставка хьаьшашта бIаргагургья лазерни установкаш, кердача материалий образецаш. Йоккхача программе хьоахаяьча клубел совгIа фольклорни ансамблей выступленеш хургья, дикагIдоача советски модай цIеной барзкъий моделеш дIахьокхаргья, американски общественноста дакъа а лоацаш дискуссеш, «герга истолаш» чакхдоахаргда.

Теша веза, дуккхача хьажа баьхкараша «Йовзий шоана Советски Союз?» яхача викторинашка дакъа лоацарг а тайп - тайпара призаш йоахарг а хиларах. Керттера приз — СССР-е ваха таро луш йола мах боаца туристически путевка из Вашингтоне ловзаергья.

Андрей БЕЗРУЧЕНКО. АПН.

Вашингтон штатера Пьюджент - Саунд яхача тIемафорда база командоване дIахкхайкадаьд цига ханна латта аьнна тIема кемай флотилеца «Нимиц» яха ударни атомни авианосец денад аьнна (сурта тIа — авианосца борта тIа). Гаргарча хана Пентагона США къулбаседамалхбузен берда йистошка Советски Союза тIаерзаьйолла низ бола ВМС группировка вIашагIйоллало лаьрхIад. Американски кепайоазон хоамех 1990 шера группировке юкъа хурга юкъера дукхкалла дилхача 7,5 эзар саг экипаж йола 13 ударни кема. Доалахарча Бангор яхача базе да «Трайдент» яха ударни атомни хIорда кIолла лела кемаш, хIальта уж хIанз Тихоокеански бассейна къулбаседерча даькъе ка деш да. Цул совгIа, мехка малхбузен берда йистошка кемаш йоккха база модернизаци яьй, иштт Сан-Франциско кердаге яй.

АНСА—ТАСС.

Iаламан саги

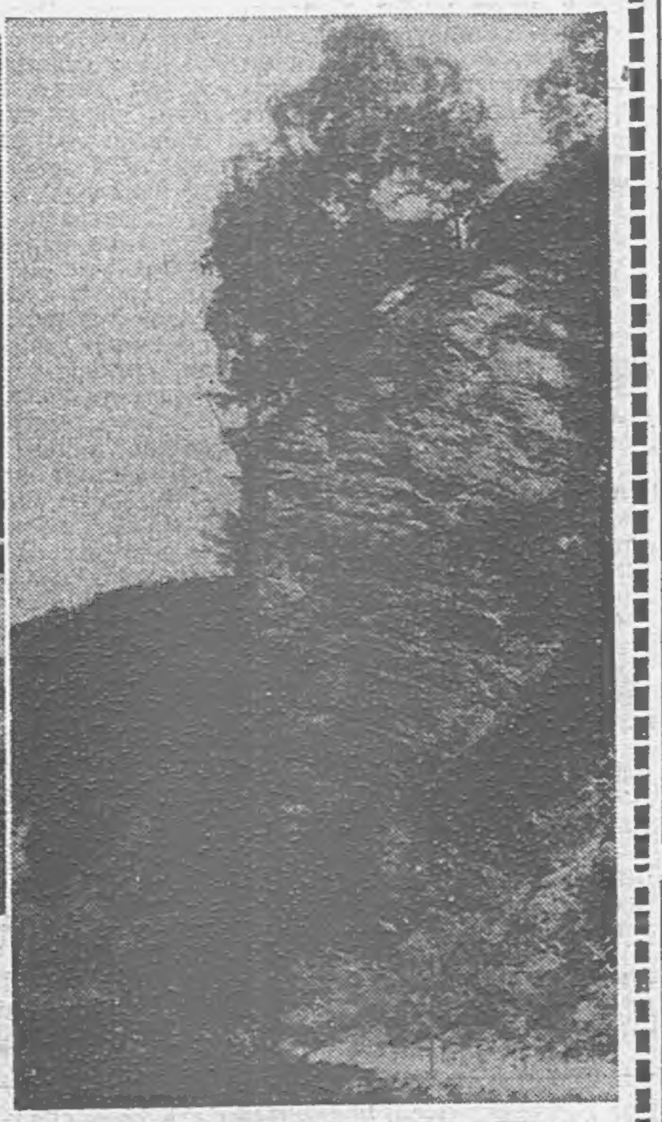

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕН ЛОАМАШКА

А. АЙРАПЕТОВА СУРТ

МАЬЛХАРА ГIАЛМИЙ

Маьлхо къегадеш кIайча жагIо ловзадеш, Осмиев Хьамзатан шиъ поэзе зовнеча оазаца хестадеш хьадена ГIалмий хIанз довзаргдоацача даьннад. Лувча безам багIац цу чу, бIархьажа безам багIац. БIеха хьадж йоагIа цох, мIаде да.

Укх деношка цун берда йисте сеца латташ сайна бIаргадайнар дIадийцар аз, эггара хьалха духьалкхийттача «40 лет Октября» яхача совхоза парткома секретарага Батыжев Хьасанага. ТIой Юрта йисте гIолла дода из. ТIаккха цигарча совхоза хьакимаш а юстара хила йиш яц цу гIулакха.

— Дайнадий шоана шоай ГIалмий, хьежадий шо цунга? — аьнна аз хьаьттача цо аьлар:

— Юрта баха нах чIоагIа леткъ цу хьакъехьа. Бакъ лув хьо. Довзаргдоацача даьннад ГIалмий. Цхьан хана чай де, кхача нийчбе, мала хий кхухьар оаха цу чура, яхаш дувц наха. Чкъаьра а лувцар цу чура. ХIанз чкъаьра а бац хий а дац. Маьлхарадахад ГIалмий. Къулбаседа ХIирашкахьарча Пригородни районе йилла оалхазарий ши ферма я цун йисте. Цигара еррига отходаш, бIеха хIамаш дIахьух ГIалме.

Укхо сихагIа дIахьоргда яр, аьлча санна Алханчуртски канала чура хий а цунна дIачудиллад.

Миска ГIалмий... Фу дергда-хьогI Iа, мишта вIаштIехьдаккха гIерт хьо дIахойодача хана хьай вахар-лелар.

— Оаха дукха каьхаташ яздаьд. «КIалхарданкха ГIалмий», яхаш аьлар сога ТIой-Юртарча цIи хезача бригадира Евкуров Лахана. ХIаьта а хIама хулаш дац. ГIалмегара хьал хувцалуш дац.

Лоалахошка, оалхазарий фермай даьшка дехар дича фу дар-хьогI?. Хац-те царна ГIалмий — вай доттагIлен хий халача кхаьчалга?

Лоацца аьлча, ГIалмий кIалдита йиш яц.

М. ЗАНГИЕВ.

«БIаь-аь-аь», яхаш цунга иха цIогIа хIанз а латт са лергашка. КIора мо Iаьржа тIалета лаьла кIув боаллар цунна тIа, когашкара денз букъага кхоачаш. Сона хеташ «денал» долаш Iаьхарг бар из. Ший наьнага кхайкхар, оарц доахар. Дукха нах гулбир цо. ХIаьта а цхьаккха лоархIавацар цунна, юхеваха. ХIана аьлча цох дIахьокхавеннар а Iаьржвергвар кIувно. Урс хьакха а саг лоархIавацар: хьанабсенаб ца хайча мишта бургба наьха Iаьхарг?

«Шугара а сона хила новкъостал дац», аьлча санна гIийло тхона бIара а хьежа шорттига, шийна боаккхалучча тайпара гIа а боаккхаш дIахобахар Iаьхарг ший цIе-цIогIа а нийца.

Лоаттаваланзар со. Сихха цу Iаьхаргах Iонхача кIувна тIадамий лерагIа вахар. Цу ларо со воалавир «хьайбай жожагIате», аьнна цIи а тилла Назране бахача наха дукха ца бовзача «Iаьржача» кIоага тIа. Хьанаб из? Цхьа да волаш хила ма безий?

Иштта со латташ хьатIавера сона бохам хинна вокха саг.

ХЬАЙБАЙ «ЖОЖАГIАТЕ»

— Чуберий Iаьхарг?

— Чубера, — аьлар цо.

— Урс хьакха дийзар...

Цхьа ха яьннача гIола доккха са а даьккха йист хилар Iаьхарга да:

— Хьайбаш, из Iаьхарг санна цхьаццаа дийна хIамилгаш ца лелайича а мича воал. ДIалахка моттиг а тоъац городе бахача наха. УстагI, бежан миччахьа а чу ма эккхий я хIама лаха. Гонахьа карт а йоацаш бийлла латт из лаьла кIув чубола кIоаг. Наьха футтаройна санна битаб из ДРСУ-с дIа ца къовлаш. ХIама дацар аз бийца Iаьхарг мара цу «жожагIата» бахабецара. Дукха моттигаш нийслу Iаьсий а деттадоахан а цу чу лелхаш. Хьалдоалалур хьадоал. Нах оарцагI а баьнна хьалдаьккхар цу чура Местоев Хьасана шинар. Хьехархочун Султыгов Мувсай етт Iочубаха белар...

М. КАРАЕВ.

КХЕРАМЕ КIОРМАЦ

Гаьнашта а кIотаргашта а кхераме дола американски кIай кIормац вай республике гучадаьнна кхоалагIа шу, да. Тайп-тайпара ши бIаьнел дукхагIа йолча гаьнаштен кIотаргаштен доккха зе ду цо. Эггара хьалха диттгкомарий гIа дуъ. ТIаккха мазах цамцабола бIи бу гаьний ткъовронаш тIа. КIормацо тессача фух хьахиннача нIовцискаша хьалха диттко-мара гIа а даэ, тIаккха кхытайпа йолча гаьнаех латт. ГIа днэ, дукха хIама ца эшаш, хIалакъю уж а.

Зене йолча цу садоаллача хIамах дукха дийцар дIадахача шера республикански а районни а газеташ тIа. Цхьабакъда, уж хIалакъяра тIабахнийта болх Назрановски цхьан районе мара банзар. Из бахьан долаш массанахьа яьржай из садоалла хIама, хIаьта къаьстта а Сунженски районе. Цунна юххе гIолла чакхъювлаш дIанхача транспортаца Гудермески районе а кхаьчай из.

Трамваяца Первомайская яхача улицагIа цаI, е ши остановка дIавахача го йиш я Грознерча гаьнех из мел чIоагIа летай а яржаш а я.

ДIа мел йийнача хIамаех из кIормац геттара чIоагIа латталга гушше а цунах газеташ тIа яздар мара, хIалакдара, хIама деш дац, кхыметтел цунца къовсам лоаттабе декхарийла болчар а. ХIаьта американски кIормацо фу тосс, нIовцискаш деб июне денз сентябрь бутт юкъекхаччалца. Царна ший хан-ханахьа къовсам ца лоаттабича, сатийна салоIаш Iийне гаьнашта кIал Iе йиш йоацаш хиларал совгIа, паркий, скверий аллеяшка гIолла чакхвала а таро хилац, уж хьалатар кхераме долаш. Цудухьа динза даргдац, аьна хет цу зене йолча садоаллача хIамана духьала къамаьлаца а доацаш гIулакхаца къовсам боаржабар. Де дезар, райисполкомаша, горисполкомаша лаьрххIа яьча постановленеца коммунальни службаш, дIайийна хIамаш лораяра станцеш, доалахьа йолча беший дай американски кормац хIалакдергдола хан-ханахьа балхаш чакхдахара декхарийла бар да, цу дерригнена карантийни инспекце тIахьожам лоаттабелга вIаштIехь а доаккхаш. ХIара итт килограмм хий чу 20—30 грамм хлорофос а кегаеш кийчбаь маркхал техача хIалакхул кIай кIормацаш а царех хьахинна нIовцискаш а.

К. ЗУРАБОВ,
Нохч - ГIалгIай республика даьри чилла боаккхача управлене керттера агроном.

СПОРТ

ДИКА КХАЪ

Дукха ха яц вайна спортсмена Гетагажев Мухьмада цIи яйза. Малгобеке вахача тренера Батыров Султана хьалхкеваьв из къона атлет. ХIанз цунца болх беш ва шийн лоIаме кIалтохарах йолча НГIАССР вIашагIкхийттача команда воккхагIвола тренер Орцуев Хьасан.

Укх деношка дика кхаъ бера вай республике Бернабю яхача канадски городера. Шоай дозал 90 килограммага кхаччалца долча къоначча атлеташта юкъе дунен чемпиона цIи яьккхар вай мехкахочо М. Гетагажева.

А. Абаев—дунен чемпион

Франце укх деношка чакхъяьлар классически кIалтохарах йола дунен чемпионат. Цига СССР сборни команда мугIарашка вар дунен халкъашта юкъерча класса спорта мастер, грозненец Абаев Аслаудин.

Шоай дозал 62 килограмм долча атлеташта юкъе цунца нийсвала саг хиланзар, Массадолча вIашагIкхетарашка кот а ваьнна, дунен чемпиона цIи яьккхар А. Абаева.

ФУТБОЛ

ШоллагIча лигера футболах йолча СССР чемпионата аргIанара тур чакхъяьлар укх деношка. «Терек» лайзар Майкопе моттигерча «Дружбаца». ВIашагIкхетар счет 0:0 йолаш чакхдаьлар.

КIАЛТОХАР

Ший лоIаме кIалтохарах йола яхьаш чакхъяьлар Нальчике. Цига чемпионаш хилар вай мехкахой А. Алиев (48 кг), А. Бадалов (74 кг), С. Ахмадов (62 кг) шоллагIча моттиге ва.

Кастта Грозне хургйолча РСФСР чемпионате дакъа лоацаргда цар.

А. АЛИЕВ.

Спортивни лотереяш

«Спортпрогноз» — дукхача наха дукхаезаенна керда спортивни лотерея. Яхьаш мишта чакхъяргъя хьалхxе а «ховраш» кIезига бац вай республике. Царех ба А. Шрамкон Х. Назыро-ви. ХIаране 1209 сом даьккхад цар. Дукха царна тIехьавнсавац 954 сом даьккха Б. Назаров а.

«Спортлотон», «Спринти» яха лотереяш хьалха санна дика дIаэц наха. Царех цхьабараш дехке а балац. Масала, город Назране вахача У. Солова 5000 сом, Яндаре вахача У. Гандалова 6635 сом даьккхад. Цхьабакъда, массарел котваьннав грозненец Р. Декхаев. Цунна бена кхадж —10007 сом.

ХIама ца йоаккхаш бисараша а саготде дезац. Цар лотереях денна ахча накъадаргда вай мехка керда спортивни гIишлош хьалъеча.

О. ЖАМХАРОВА,
спортивни лотереяшка йолча Къулбаседа Кавказа зональни управлене йоккхагIйола инструктор.

Берашцара безам

Хьехархочун болх цIаккха а хиннабац атта. Сона эггара дегаза хетар цу балха тIа вола саг хIаман сагота ца хилар, да, — оал Карабулакски школа математика хьехаш йолча Косяк Юлия Константиновнас.

Дог цIена хилар, вIалла кIаьд ца луш къахьегаш хилар ший хьехаш йола предмет кIоаргга ховш хилар — иштта я Юлия Константиновнай керттера белгалонаш. ХIаьта эггара керттердар — Iалаьмате дукха беза цу педагога ший болх, чIоагIа лоархIаме хет цунна из.

Ткъаь итт шу совгIа ха я Юлия Константиновнас математика хьеха. КIоаргга а чIоагIа а хьехам лу цо бераша. Цун воспитанникаш массе хана хьалхара моттигаш йоахаш ба тайп-тайпарча конкурсашка, олимпиадашка, яхьашка. ХIаьта кхы а да цхьа хIама уж кхычa дешархоех белгалбувлаш — атта лу цар ВУЗ-ашкара вступительни экзаменаш. 1986—1987 дешара шу чакхдоалаш йиъ лагIча классе дагIа бераш переводной экзаменаш луш бар. ГIадийгар цар шоай хьехархо. ДукхагIболчара толаме бир из болх. Дика а тIехдика а оценкаш яьхар. Ю. К. Косяк тешаш я — хилац во дешархой, моллагIа бер хьехам дика хилча из дIаэцаш хул. Укхаза ала доагIа Юлия Константиновнай класс бераш чу ца дусаш дукхача хана денз хьайоагIилга.

— Тха декхар да берий сакхетам дегIабоалабар, — йоах Юлия Константиновнас, — Из атта да аьнна хетадала мег, ер болх бовзаш воацачоа. Вешта хьехархочунна мара хац мел хала да берий хIама Iомадарца, дешарца бола сакъердам лох ца балийтар, хIара дийнахьа царна луш бола кхетам дIаэцаргболча тайпара вIаштIехьбаккхар.

Тахан перестройка йодача хана геттара чIоагIа эшаш ва школана Юлия Константиновна тара вола массе хана уйла еш, кердадар лохаш вола хьехархо. Из ва школе революционни хувцамаш дахьаргдар.

М. ФРОЛОВ,
РСФСР заслуженни хьехархо.

Пхи бIаь адресах — мехка тайп-тайпарча моттигашка, иштта доазол дехьа дIаух «Электромаш» яхача тираспольски заводе хьаяь горнорудни промышленноста лаьрхIа синхронни генератораш, трансформатораш, уникальни эккхара кхераме йоаца электродвигателаш кхыйола машинаш.

СУРТА ТIА: предприяте инженер - технолог Ю. Ф. Мухортини керттера инструктор И. Ф. Ясинскийи кердача машина конструкцех лаьца шоайла дIа-хьа дувцаш ба.

М. ПОТЫРНИКЕИ
А. СИМАНОВСКЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

27 АВГУСТ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Шозза нхеллар». Художественни фильм.
10.00 — Мультфильмаш: «Говза къаг», «Мореплавание Солнышкина».
10.25, 16.00, 19.25 — «Кердадараш».
16.15 — «Талантий нхоача ца лу хьаст». Алма-Атера передача.
16.45 — Документальни фильм.
17.35 — В. А. Моцарта произведенеш дIалоих «Виртуозы Москвы» яхача пачхаьалкхен камерни оркестро.
18.15 — Юртбоахама знаней университет.
18.45, 23.25 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Фильм, фильм, фильм...». Мультфильм.
19.20 — «Са хьамсара Даьхе». Фотоконкурс.
19.30 — Кинон зрители.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Перестройкан прожектор».
21.50 — ЦТ. Экрана тIа духхьашха. «Гаргара нах». Художественни фильм.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.20 — «Дошо коанаIараш». ЧССР-ра передача.
9.15 — «Трус». Мультфильм.
9.25 — П. И. Чайковске балеташкара ашараш.
10.15 — «Петр Первый». Художественни фильм. 2-гIа сери.
11.50 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.20 — «Расписание на послезавтра». Субтитращца художественни фильм.
13.45 — Художественни гимнастика. СССР чемпионати кубоки. Тбилисера передача.
14.30 — «Кердадараш».
17.30 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).
17.35 — «Ювцаш я проект» (гIалгIай меттала).
17.50 — «Альваро Куньялоцара 10 минут». Документальни фильм.
18.00 — «Эффект эффекта...».
18.10 — Документальни фильм.
19.00 — Мультфильм.
19.10 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.
19.25 — «БоаггIаш бола пайда эца къахьегама ресурсех» (нохчий меттала).
19.50 — «Атеист» (гIалгIай меттала).
20.20 — Тахан — Советски кино Ди.
20.40 — «АтагIан хала бIаьсти». Документальни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.40 — Кхоанарча передачай программа.
21.50 — «Александр Арутюнян». Фильм-концерта премьера.
22.50 — «Кердадараш».

28 АВГУСТ

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Гаргара нах». Художественни фильм.
10.10 — «Урокаш ца Iомаяьча мехка». Мультфильм.
10.30, 16.00, 17.20 — «Кердадараш».
16.15 — Фильм - берашта. «Каникулы у моря».
17.25 — «Гершвин-Беннет» яхача операцара музыкальни картинка.
17.50 — «...Ялхайтта шу даьннеи бонкхагIеи».
18.35 — Ерригсоюзни хьехархой съезда накъадолхаш. Августовски педсовет. Свердловскера передача.
18.45, 22.50 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «ХIана хьарцар тIий?». Телевизионни очерк.
19.45 — «Бетта кIалара цIа». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Перестройкан прожектор».
21.50 — «Китайца вIашагIкхетар». Документальни фильм.
23.05 — «Париж — Франция — Транзит» яхача ансамбла концерт («Спейс).

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.20 — Документальни фильмаш: «Дверь под куполом», «Поток».
8.40 — «ХьамсарагIа лаьтта дац». Славянск-на-Кубани яхача города хора выступлени.
9.00 — Мультфильмаш: «Повелители молний», «Каменные музыканты», «Помощники Гефеста».
9.30 — «Вай беш».
10.00 — Е. Баратынске поэзи.
10.35 — Фильм-берашта. «Огненное детство».
11.40 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.10 — СССР МВД чурча бIухой иллен халхарен ансамбла выступлени.
13.10 — Концертни студе Останкино г. Одесса № 1 йолча СПТУ физика хьехархочунца Н. Н. Палтышевца вIашагIкхетар.
14.35 — «Кердадараш».

СИЙЛАХЬЧА ОКТЯБРА 70 ШУ ДИЗАРГА ШЕЛКОВСКИ РАЙОНА ДИ.

17.25 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.30 — «Перестройка: гIулакхаши проблемаши». КПСС Шелковски РК хьалхарча секретара В. П. Борискина выступлени.
17.45 — «Агропром: гIулакхаши нахи».
18.15 — «Хьа анайистош».
18.45 — «ДIайожа нIантий, говраш...».
19.30 — «Нохч-ГIалгIайче». Информационни программа.
19.45 — «Агония». Художественни фильм. 2-гIа сери.
20.55 — Фильм-реклама.
21.00 — «Ха».
21.40 — Кхоанарча передачай программа.
21.50 — «Новкъост Иннокентий». Художественни фильм.
23.15 — «Кердадараш».

РАДИО

27 АВГУСТ

7.20 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
7.35 — 7.40 — Передачай программа.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Ашараш.
8.35 — 9.00 — «ИЛЛИ». З. Яндарбиева дувцар (нохчий меттала).
11.15 — Советаши вахари. «Бахача наьха хьалаш дикагIа хилийта» (нохчий меттала).
11.30 — «Ханал хьалхабаьнараш» (гIалгIай меттала).
11.45 — 12.00 — «Перестройка наькъагIа».
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Вахари дии». Радиожурнал (гIалгIай меттала).
18.55 — 19.00 — Ашараш (гIалгIай меттала).

УКВ

19.00 — Нохч-ГIалгIай ашарий концерт.

28 АВГУСТ

7.20 — «Юртара Iуйренаш».
7.35 — 7.40 — Передачай программа.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «Интернационализм — вай вахара закон» (гIалгIай меттала).
8.50 — 9.00 — Ашараш.
11.15 — 12.00 — «Нохч-ГIалгIай музыкальни культура исторецара» яхача циклацара передача.
15.15 — 15.30 — «Коллектива тешам — лакха сий». Очерк (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Перестройка: гIулакхаши проблемаши» (гIалгIай меттала).
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Хоамаш.
18.40 — 19.00 — «Сатирически микрофон».

УКВ

19.00 — Вежарашха йолча республикай композиторий концерт.
19.30 — Симфонически ашараш.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

АКАДЕМИКА М. Д. МИЛЛИОНЩИКОВА ЦIЕРАГIЧА КЪАХЬЕГАМА ЦIЕЧА БАЙРАКХА ОРДЕН ЛЕЛАЕЧА ГРОЗНЕНСКИ МЕХКДАЬТТА ИНСТИТУТА 1987—1988 ДЕШАРА ШЕРА САЙРИЙНАРЧА ПОДГОТОВИТЕЛЬНИ ОТДЕЛЕНЕ ДЕША НАХ ДIАЭЦ.

Подготовительни отделене дIаэц 2 шерал кIезигагIа балха стаж йоаца халкъа боахама дерригача доакъашкара дикагIбола болхлой, колхозникаш, (царех тIеххьара шу уж хьахьожабеча предприяте болх баь хила деза) 1986 шера ноябре денз 1987 шера ноябрга кхаччалца йолча хана СССР Герзашцарча Низий мугIарашка гIулакх даь мукъабаьннараш.

Деша оттачарга хила деза документаш:

а) заявлени,

б) предприяте кулгалхочо, эскара даькъа командиренна направлени,

в) юкъера образовани хиларах дола документ (подлинник).

г) производственни характеристика,

д) 086-4 формах йола медицински справка,

е) къахьегама книжка копи,

ж) 3х4 бустамах дола 6 сурт (керта хIама ца тулаш).

Заявлени 15 сентябре кхаччалца дIаэц. Занятеш 1987 шера 1 октябре дIайолалу. Подготовительни отделени чакх а яьккха выпускной экзаменаш толаме дIаеннараш конкурсах боацаш дешара форме хьалха хержача специальностех института цхьоалагIча курсе дIаэц.

Шоаш ца кхетар хатта укх адресах: г. Грозный, Революце пр., 21, приемни комисси, ком. 2-24, 2-26 (керда корпус), телефон: 936-174.

УЧРЕЖДЕНЕИ, ОРГАНИЗАЦЕИ, ПРЕДПРИЯТЕИ КУЛГАЛХОЙ ТЕРКАМГА!

Наличнн йоацача расчетах йохка бокъо еннай е радиоаппаратура:

Хазар 403, Уфа 202, Меридиан 235 яха радиоприемникаш. Радиотехника 101, Орфей 101, Электроника 012, Радиотехника 001, Вега 109, яха электропроигрывателаш.

Маяк 003, Илеть 103-1 яха магнитофонни приставкаш, Эстония 010 яха стереокомплекс, Электрон 203 яха усилитель.

Художественни творчества эшаш йола радиоаппаратура Iалашъяра йолча таронех пайда эца.

Тха адрес: В. И. Ленина цIерагIа пр., 104, «Орбита» яха фирменни тика-салон.

Тика 10 сахьат даьлча денз 14 сахьат даллалцеи 15 сахьат даьлча денз 20 сахьат даллалцеи болх бу.

СалоIа ди — оршот.

Шоаш ца кхетар хатта укх телефонах 3-73-19.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!

ДIАДОЛАДАЬД 1988 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТ ЯЗДАЙТАЛГА

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Из кхо ца деш, кхоаненга дехкаш тIехьа а ца доахаш, ханнахьа «Сердало» яздайта шоашта!

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02325. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3085.